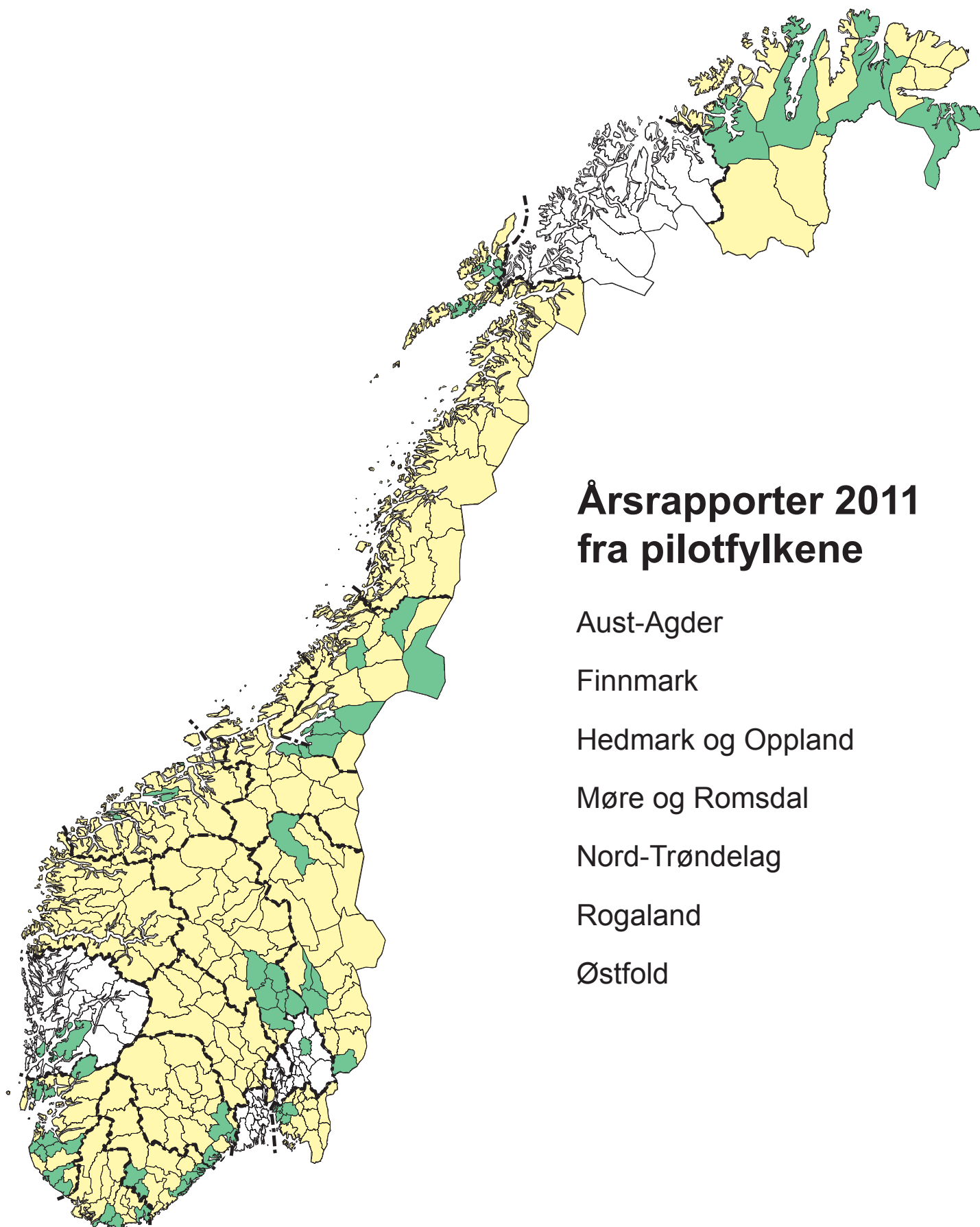

Årsrapporter 2011 fra pilotfylkene

Aust-Agder

Finnmark

Hedmark og Oppland

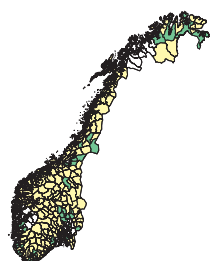
Møre og Romsdal

Nord-Trøndelag

Rogaland

Østfold

Aust-Agder

Årsrapport 2011

Pilotfylket Aust-Agder

1. Innledning

Aust-Agder fylke er som ett av 7 fylker pekt ut til å være pilotfylke for universell utforming i perioden 2010-2012.

Som pilotfylke skal man bidra til å utvikle universell utforming som strategi i kommunal og regional planlegging og forvaltning.

Intensjonen med pilotfylker for universell utforming er å øke innsatsen på regionalt nivå utover det ordinære for å skape bedre og tettere samhandling mellom fylket, kommuner og nasjonale instanser.

Pilotfylkene skal tilføre arbeidet med universell utforming en "merverdi" som ellers ikke kan forventes. Med pilotfylker skal arbeidet med universell utforming stimuleres og bringes raskere fremover.

Pilotfylker for universell utforming skal bidra til å

- Utvikle universell utforming som regional strategi.
- Innarbeide universell utforming i egen virksomhet.
- Virkeliggjøre nasjonale mål i Regjeringens handlingsplan "Norge universelt utformet 2025".
- Gjennomføre handlingsplanens "Tiltak K1, Nasjonalt utviklingsprosjekt i fylkeskommuner og kommuner".
- Formidle på en systematisk måte egne erfaringer i fylkene, både fra tidligere arbeid og erfaringer som høstes i prosjektperioden.
- Gjøre kommunene i eget fylke kjent med lokale erfaringer som er nedfelt bl.a. i rapporten "Universell utforming som kommunal strategi - Erfaringer og resultater fra pilotkommunesatsingen 2005-2008 (T-1472)".

Pilotfylkene skal arbeide med sikte på å skape en "merverdi" for feltet utover ordinært ansvar ved å:

- Gjennomføre universell utforming-utviklingsarbeid og kompetansebygging i egen virksomhet.
- Ha en strategi for formidling av kunnskap og erfaringer mellom kommuner.
- Ha en personressurs som koordinator for intern og ekstern virksomhet.
- Organisere pilotfylkearbeidet best mulig med utgangspunkt i det enkelte fylkets spesielle forutsetninger.
- Sikre god politisk forankring og medvirkning.

Regjeringens handlingsplan

I regjeringens handlingsplan *Norge universelt utformet 2025*, er det pekt ut 5 satsningsområder. Ett av satsningsområdene, kalt "Sektorovergripende tiltak", understreker kommunesektorens betydning for å få implementert en rekke tiltak knyttet til universell utforming. I handlingsplanen er det nedfelt en rekke tiltak, og ett av tiltakene knyttet til satsningsområdet "Sektorovergripende tiltak" er *K1 Nasjonalt utviklingsprosjekt i fylkeskommuner og kommuner*. I tiltak K1 skal universell utforming vektlegges som strategi i

kommunal og regional planlegging og forvaltning. Satsningen med pilotfylker omtales i K1-tiltaket som K1.2.

Prosess

Miljøverndepartementet inviterte 16.01.09 alle landets fylker til å søke om å bli pilotfylker for universell utforming i en 3-årig satsning fra 2010 til 2012.

På bakgrunn av et omforent ønske mellom fylkesmann og fylkeskommune, søkte Aust-Agder om å bli pilotfylke. Det fylkeskommunale Kontaktforum for brukermedvirkning ønsket også fylkets deltagelse i prosjektet. Fylkesutvalget vedtok i sak 041/09 at man ønsket å søke om pilotfylkestatus og 24.11.09 ble sak om deltagelse, prosjektstilling og økonomisk bidrag i prosjektet vedtatt.

3 innsatsområder i pilotfylket Aust-Agder

Som pilotfylke for universell utforming ønsker Aust-Agder å rette sin fokus på universell utforming mot 3 innsatsområder:

- Friluftsliv
- Kollektivtransport
- Byrom/kommunesenter

2. Organisering og forankring

Pilotprosjektet er en felles satsning mellom fylkesmann og fylkeskommune i Aust-Agder. Prosjektet er bemannet med en prosjektleder i 50 % stilling ved fylkesrådmannens kontor, seksjon for plan og natur.

Det er nedsatt en styringsgruppe, bestående av 1 representant fra fylkesmann (utdanningsdirektør) og 1 fra fylkeskommune (seksjonssjef samferdsel), samt prosjektleder.

I tillegg er det nedsatt en referansegruppe, bestående av 1 representant fra Risør kommune (ressurskommune på universell utforming), Statens vegvesen Region sør - avd Arendal, Husbanken - avd. Arendal og 2 representanter fra fylkesmann - avdeling for helse og sosial og avdeling for utdanning.

3. Metode

I pilotfylket Aust-Agder legges det vekt på at universell utforming implementeres inn i de ulike sektorenes ansvarsområder og daglige oppgaver. Det er derfor linjeorganisasjonen hos fylkesmannen og fylkeskommunen som har ansvar for at universell utforming følges opp både internt og eksternt.

Prosjektleders oppgave/hovedfokus er derfor å informere, påvirke, veilede og drive tverrfaglig koordinering mot

- linjeorganisasjonene i fylkeskommunen og hos fylkesmann,
- kommunene (kontaktpersoner for universell utforming i kommunene)
- eksterne aktører (for eksempel Husbanken, Statens vegvesen, private konsulent- og arkitektkontor).

4. Oppnådde resultater i 2011

I henhold til den nasjonale prosjektbeskrivelsen for K1.2 skal pilotfylkene bidra til realisering av 5 nasjonale hovedmål (forankret i Regjeringens handlingsplan). Som konkretisering av eget arbeid i fylket har Aust-Agder satt opp egne resultatmål og aktiviteter til hvert nasjonalt hovedmål.

I kursiv fremkommer resultater/aktiviteter fra Aust-Agder i 2010.

Nasjonalt hovedmål 1

Integrere universell utforming i regional virksomhet og være forbilde slik at andre fylker og kommuner i eget fylke øker innsatsen på feltet.

- **Universell utforming bør være et integrert prinsipp i alle regionale planer innen 2015.**
 - a) *I Aust-Agder er det vedtatt 4 regionale planer i 2011, hvorav 1 plan omtaler universell utforming. Dette er Fylkesveiplan 2012-2015, hvor kapittel 3.5 omhandler kollektivtransport og universell utforming.*
- **Aktiviteter fra egenvalgte resultatmål i Aust-Agder**
 - a) *Prosjektleder har møtt fast i det fylkeskommunale Kontaktforum for brukermedvirkning. 5 møter i 2011.*
 - b) *Fylkeskommunen og fylkesmannens ansatte har fått tilbud om kurs og samlinger i regi av K1-tiltaket. 3 ansatte har deltatt på 5 kurs/samlinger.*
 - c) *Fylkeskommunens nettsider er utformet etter prinsippet om universell utforming. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har vurdert norske kommuner og fylkeskommuners nettsider etter et kriteriesett innen tilgjengelighet, brukertilpasning og nyttig innhold. Hjemmesidene til Aust-Agder fylkeskommune får 5 av 6 mulige stjerner, og er dermed 1 av de 3 beste fylkeskommunene hva angår tilgjengelighet på nett.*
 - d) *Fylkeskommunen har søkt BRA-midler 2011 og fått tildelt 3 mill til oppgradering av bussholdeplasser langs linje 1.*

Nasjonalt hovedmål 2

Bistå kommunene innenfor sitt fylke til å bli gode på universell utforming.

- **Kommunene bør arbeide for at alle kommunesentra i Norge blir universelt utformet.**
 - a) *4 kommuner er tildelt ekstraordinære statlige stimuleringsmidler knyttet til universell utforming. 3 av kommunene har fått midler for å støtte opp om arbeidet med universell utforming av kommunesentra gjennom reguleringsplan.*
 - b) *Fylkeskommunen har avgitt uttalelser til 7 reguleringsplaner som berører sentrum. I 5 av disse planene har fylkeskommunen gitt innspill på universell utforming eller "sjekket" at kommunen har belyst/omtalt temaet i planen.*
- **Alle kommuner har friluftsområder for allmenn bruk som er universelt utformet.**
 - a) *Aust-Agder fylkeskommune har i 2011 tildelt midler til friluftsliv til kommuner, lag og foreninger. Universell utforming og tilgjengelighet er ett*

av kriteriene som tillegges vekt ved tildeling. Alle søknadene hvor universell utforming ble tillagt vekt fikk tilskudd. 7 av 35 søknader vektla universell utforming.

- c) Friluftsrådet Sør har på oppdrag fra fylkeskommunen utarbeidet et forprosjekt for kyststi i Aust-Agder. Gjennom forprosjektet er flere forhold knyttet til kyststi vurdert, deriblant universell utforming og tilgjengelighet.*

- **Alle kommuner bør ha vedtatt kommuneplan med retningslinjer og bestemmelser for universell utforming innen 2015.**
 - a) Fylkeskommunen har hatt 8 kommuneplaner til uttalelse i 2011. I 4 av disse planene har fylkeskommunen gitt innspill på universell utforming eller "sjekket" at kommunen har belyst/omtalt temaet i planen.*

Nasjonalt hovedmål 3

Være dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming ved å ta initiativ og medvirke i ulike nettverk og arbeidsfora.

- **Alle fylker og 25 % av kommunene bør delta aktivt i nasjonalt utviklingsprosjekt for universell utforming med kommune- og fylkesrettet satsing innen 2014.**
 - a) Pilotfylket har gjennom de ekstraordinære tilskuddsmidlene invitert 4 (Tvedestrand, Iveland, Arendal, Evje og Hornnes) kommuner i fylket til å bidra i det nasjonale utviklingsprosjektet. Risør kommune er ressurskommune for universell utforming. 33% av kommunene i Aust-Agder deltar dermed i det nasjonale utviklingsprosjektet.*
- **Alle kommuner bør ha deltatt aktivt i veiledning om ny plan- og bygningslov innen 2010.**
 - a) Fylkeskommunen og fylkesmannen arrangerte i oktober kurs om reguleringsbestemmelser for kommuner (ansatte som jobber med plan og byggesak) og private konsulenter som utarbeider reguleringsplaner for kommunene.*

Nasjonalt hovedmål 4

Initiere og delta i delprosjekter sammen med andre kommuner, nasjonale og/eller regionale kompetansemiljøer.

- **Aktiviteter fra egenvalgte resultatmål i Aust-Agder**
 - a) Prosjektleder deltar som fylkeskommunens representant i tverrfaglig uuforum hos Statens vegvesen Region sør.*
 - b) Statens vegvesen Region sør og Aust-Agder fylkeskommune arrangerte i november åpen konferanse for ansatte i statens vegvesen, kommuner og fylkeskommuner om universell utforming av hele reisekjeder.*

Nasjonalt hovedmål 5

Aktiv og utadrettet kunnskaps- og resultatformidling

- Synliggjøring på eget nettsted hos fylkesmann/fylkeskommune
 - a) Det er opprettet egne sider med temaet universell utforming på fylkeskommunens nettsider.
 - b) Det er publisert 9 artikler om universell utforming på hjemmesidene til Aust-Agder fylkeskommune.

5. Økonomi

Prosjektet har i 2011 hatt 3 finansieringskilder:

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet bidro med kr 250 000,-.
- Aust-Agder fylkeskommune bidro med kr 150 000,-.
- Fylkesmannen i Aust-Agder bidro med kr 75 000,-.

2011	
Inntekter	Utgifter
106 000 overført fra 2010	330 000 lønn prosjektleder
75 000 bidrag fra Fylkesmannen i Aust-Agder	14 000 kurs, konferanser og kompetanseheving for ansatte i fylkeskommune
250 000 Tilskudd fra dep.	12 000 reiseutgifter knyttet til kurs, konferanser og opplæring
150 000 bidrag fra fylkeskommunen	
Sum 581 000	Sum 581 000
Kr 225 000 overføres til 2012	

6. Gevinstrealisering

3 resultatmål er avsluttet i 2011.

1. Fylkeskommunen har søkt om BRA-midler og fått tildelt 3 millioner for 2011. Midlene skal brukes til oppgradering av holdeplasser på busslinje 1.
Gevinst: Arbeidet med oppgradering av holdeplasser forseres i forhold til hva som var planlagt tidsplan uten BRA-midlene.
2. 4 kommuner har fått ekstraordinære stimuleringsmidler knyttet til universell utforming.
Gevinst: Med ekstraordinære stimuleringsmidler til kommunene har pilotfylket fått viktige samarbeidspartnere i sitt arbeid med universell utforming knyttet til friluftsliv og kommunesenter/byrom. For kommunene er gevinsten foreløpig at de har fått tilført midler til å kunne gjøre en ekstra innsats med universell utforming.
3. Aust-Agder fylkeskommune har utdelt tilskudd til friluftslivstiltak.

Gevinst: Flere kommuner, lag og foreninger har fått midler til friluftslivstiltak som vektlegger universell utforming og tilgjengelighet.

Aust-Agder har videre arbeidet med 15 andre resultatmål, men som har en lengre horisont enn de overfor nevnte, og er derfor ikke avsluttet.

For å bidra i arbeidet med å utvikle universell utforming som en strategi i kommunal og regional planlegging og forvaltning, er mange aktiviteter prosess- og dialogorientert, og vil følgelig være noe det jobbes kontinuerlig med gjennom hele den 3-årige prosjektperioden.

7. Prosjektfaglig evaluering

Aust-Agder er et lite fylke og det har vært et bevisst valg at universell utforming skal integreres i den daglige ordinære virksomheten til fylkemann og fylkeskommune.

Hovedfokus i tiltak K1 (som pilotfylkesatsingen er en del av) er å utvikle universell utforming som strategi i kommunal og regional planlegging og forvaltning. I et slikt arbeid må mange, og på ulike nivå, delta. Dette tar tid, og det er derfor lagt vekt på å jobbe dialog- og prosessorientert - både internt og eksternt.

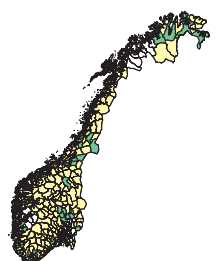
Det er krevende å oppnå store gevinster på kort sikt, da gevinstene i stor grad er knyttet til langsikte prosesser.

8. Dokumentasjon

Eksempel på tiltak knyttet til universell utforming:

- Konferanse om universell utforming av hele reisekjeder.
Arrangør: Statens vegvesen, region sør og Aust-Agder fylkeskommune (pilotfylke for universell utforming)
<http://www.vegvesen.no/Fag/Fokusomrader/Universell+utforming/Nyhetsarkiv/Regional+konferanse+om+universell+utforming.258654.cms>
- 3 mill i BRA-tilskudd for å oppgradere holdeplasser langs fylkets mest trafikkunge kollektivakse.
<http://www.austagderfk.no/Tjenester-og-fagfelt/Samferdsel/Nyheter-fra-samferdsel/32-millioner-til-oppgadering-av-holdeplasser-i-Aust-Agder/>
- Opprettet eget nettsted om temaet universell utforming på fylkeskommunens hjemmesider.
<http://www.austagderfk.no/Tjenester-og-fagfelt/Regional-utvikling1/Samfunnsplanlegging/Universell-utforming1/>
- Aust-Agder fylkeskommunens tilskuddsmidler for friluftslivstiltak. Universell utforming er ett av tiltakene som tillegges vekt ved tildeling.
<http://www.austagderfk.no/Tjenester-og-fagfelt/Regional-utvikling1/naturforvaltning/Nyhetsliste-friluftsliv-og-naturforvaltning/Tilskudd-til-friluftslivstiltak-og-vilttiltak/>

Finnmark

Årsrapport 2011 fra Finnmark fylkeskommune - pilotfylke

1. Innledning	Miljøverndepartementet (MD) gjennomførte i perioden 2005 – 2008 et pilotprosjekt for kommunene innen universell utforming (uu). I regjeringens nye handlingsplan for perioden 2009 - 2013 "Norge universelt utformet 2025" fastslås det at man skal videreføre pilotprosjekt om universell utforming, nå i samarbeid mellom fylkeskommunene og fylkesmennene. Det sies følgende i handlingsplanen: <i>Universell utforming utvikles som en strategi i kommunal og regional planlegging og forvaltning. Tiltaket inkluderer ressurskommuner, pilotfylker og nye pilotkommuner. Alle fylker og 25 % av kommunene bør aktivt med innen 2015.</i> MD ønsker at pilotfylkene skal legge vekt på å: • integrere universell utforming i regionalpolitiske mål og strategier i fylket • innveve universell utforming som strategi både i egne virksomhetsområder og i sine oppgaver i forhold til kommunene • sette av egne ressurser til satsingen som pilotfylke • etablere enighet mellom fylkeskommune og fylkesmann om å satse sammen på • universell utforming gjennom et pilotfylkeprosjekt I tillegg ønsker departementet følgende mål i handlingsplanen: • Alle kommuner bør ha vedtatt kommuneplan med retningslinjer for universell utforming innen 2015. • Universell utforming bør være et integrert prinsipp i alle regionale planer innen 2015. • Alle fylker og 25 % av kommunene bør delta aktivt i nasjonalt utviklingsprosjekt med kommune- og fylkesrettet satsing innen 2014. • Alle kommuner bør ha deltatt aktivt i veiledning om ny plan- og bygningslov innen 2010. Fylkesutvalget i Finnmark vedtok på sitt møte 24. mars 2009 (sak 09/21) at fylkeskommunen skulle søke om deltakelse i prosjektet. Finnmark ble sammen med syv andre fylker utvalgt til å delta i prosjektet. I prosjektet i Finnmark jobber vi langs to hovedstrategier; 1) veiledning og informasjon. 2) utviklingsarbeid. Utviklingsarbeidet skjer gjennom tre definerte delprosjekt: 1. Delprosjekt "Samferdsel" 2. Delprosjekt "Friluftsliv" 3. Delprosjekt "Gjenreisingsbygg"
2. Organisering og forankring	Prosjektet i Finnmark er organisert med styringsgruppe, prosjektgruppe og prosjektledelse. Styringsgruppa består av relevante samarbeidspartnere på regionalt nivå. KS Finnmark skal ivareta kommunenes interesser. De øvrige aktørene er valgt ut i fra hensyn til faglig kompetanse og spesielle forhold og utfordringer i Finnmark, som igjen gjenspeiles i prioriteringer i prosjektet. Styringsgruppa skal utforme rammene for prosjektet. Styringsgruppa har følgende sammensetning: • Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Finnmark v/leder • Finnmark fylkeskommune v/ fylkesrådmann • Fylkesmannen i Finnmark v/ ass fylkesmann • Statens Vegvesen Finnmark v/ leder

	• KS – Finnmark v/ styreleder • Husbanken region Bodø Prosjektgruppa fungerer som en faglig ressurs i det daglige arbeidet i prosjektet. Prosjektgruppas medlemmer har også fordelt ansvarsområder opp mot oppfølging av kompetansehevingstiltak, ressurskommunen og delprosjekter. Gruppa har følgende sammensetning: • Prosjektkoordinator kultur- og idrettsavdelingen, fylkeskommunen • Helse- og sosialavdeling, Fylkesmannen i Finnmark • Planavdeling, fylkeskommunen • Samferdselsavdeling, fylkeskommunen • Rådgiver folkehelse og friluftsliv, kultur- og idrettsavdelingen, fylkeskommunen • Areal- og kulturvernavingdelinga, fylkeskommunen • Alta kommune som ressurskommune Utover styrings- og prosjektgruppene har fylkeskommunens nye og eksisterende relevante prosjekter og aktiviteter blitt knyttet til prosjektet for universell utforming. Blant de mest sentrale er: 1. <i>Knutepunkt Finnmark</i> Knutepunkt Finnmark er forankret i Regjeringens handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser 2007-2010. 2. <i>FOT</i> Samarbeid mellom 6 fylkeskommuner om utvikling av en kommunal bransjeløsning i tilknytning til fylkeskommunens dokumenthåndteringssystem (sak-/arkivsystem), og administrasjonens daglige arbeidsverktøy. Andre relevante aktører og ressurser er regionale råd som Rådet for likestilling av funksjonshemmede, Eldrerådet og Ungdomspolitisk utvalg.
3. Metode	Prosjektet er organisert omkring et sektoransvarsprinsipp. Kultur- og idrettsavdelinga har ansvaret for prosjektledelse og koordinatorrollen i prosjektet, herunder dialog med nasjonalt nivå, styringsgruppe, prosjektgruppe og andre partnere. Det konkrete utviklingsarbeidet har hver enkelt fagavdeling ansvar for, i samarbeid med ressurs- og pilotkommuner. Erfaringene med denne metodiske tilnærmingen har generelt vært god. Selv i fravær av prosjektkoordinator, som har vært situasjonen deler av vinteren 2011, har delprosjektene generelt hatt tilfredsstillende progresjon. Kommunikasjonen mellom delprosjektene, styringsgruppa og prosjektgruppa fungerer godt, og det samme gjelder dialogen med nasjonalt nivå. I prosjektledelsen og prosjektgruppa foreligger arbeidsfordeling med personlig ansvar for sentrale oppfølgingsoppgaver.
4. Oppnådde resultater	Delprosjekt friluftsliv Delprosjekt friluftsliv er faglig sett nært knyttet til folkehelsearbeidet i Finnmark fylkeskommune. Finnmark fylkeskommune har ansvar for partnerskap for folkehelse, der fysisk aktivitet og friluftsliv er ett av flere prioriterte områder. 14 av 19 Finnmarks kommunen er med i partnerskapet. Gjennom samarbeid og kontakt med kommune som er med i partnerskapet, formidler fylkeskommunen verdier og viktigheten av at alle skal ha mulighet til deltakelse i samfunnet. I dette arbeidet er det spesielt fokus på deltakelsesmuligheter for alle når det gjelder fysisk aktivitet og friluftsliv. Regionale samarbeidspartnere som Forum for natur- og friluftsliv, Norges Jeger og fiskerforbund Finnmark, Fylkesmannen i Finnmark og Finnmarkseiendommen

(FeFo) inviteres inn i dette arbeidet. Vi skal utvikle et friluftsliv med mål om å bidra til at flere har mulighet til å utøve friluftsliv i fylket.

Finnmark fylkeskommune ivaretar og har universell utforming som prioritert satsing i spesielt i to tilskuddsordninger:

1. Tilskudd til friluftstiltak -kr. 260 000,-. (Direktoratet for naturforvaltning) Målet med tilskuddsordninga er å medvirke til stimuleringstiltak og holdningsskapende arbeid for friluftsliv, med vekt på å styrke allmennheta sine interesser. Tiltak rettet første rekke rettest inn mot barn, unge, funksjonshemma og etniske minoriteter. Ordning for lokale lag og foreninger, organisasjoner, kommuner og private.
2. Tilskudd til lavterskel fysisk aktivitet i regi av frivillige organisasjoner kr. 600 000,-. (Helsedirektoratet) Disse midlene blir fordelt på de kommunene som tegner partnerskapsavtale for folkehelse og kommunene deler ut midlene til lokale lag og organisasjoner og tiltakene skal hovedsakelig treffe inaktive eller funksjonshemmede.

Sør-Varanger kommune er pilotkommune for prosjektet universell utforming, gjennom sin deltagelse i delprosjektet friluftsliv. Dette innebærer at kommunen forplikter seg til å delta i samarbeid med pilotfylket, gjennomføre kompetanseheving om universell utforming internt i kommunen, bidra med oversikt over aktiviteter og prosjekter skriftlig og med billedmateriale, til bruk i erfaringsdeling regionalt og nasjonalt. Kommunen er positiv til å få muligheten til kompetanseoppbygging på universell utforming, og de ønsker å ha et spesielt fokus på friluftsliv og til rettelegging i utbygging av nye boligområder og skoleutbyggingsprosjekter.

“Frisksatsing” er et samarbeidsprosjekt mellom Norges jeger- og fiskeforbund (NJFF) Finnmark, Sør-Varanger kommune og Finnmark fylkeskommune. Det er et lavterskeltilbud til personer som er i risiko for å utvikle rusproblemer, har utviklet rusavhengighet og for personer i en rusrehabiliteringsfase. Målsettingen med tiltaket er å kunne gi tilrettelagte friluftslivsaktiviteter for personer som har lite aktivitet og som har vansker med å komme i ordinære tiltak/arbeid/skole i en kortere eller lengre periode. Tiltaket skal gi deltakerne en meningsfylt hverdag, de skal få trening i ulike grunnleggende friluftslivsaktiviteter som; kart og kompass, turplanlegging, mat på tur, lære seg å forholde seg til ulike normer og regler på tur alene og sammen med andre.

Det er også innledet samarbeid med *“Inn på tunet- gårdbrukere”* i Pasvik, som driver med grønn omsorg. Gjennom samarbeid og noe økonomisk støtte har gårdbrukerne fokus på universell utforming. Den økonomiske støtten har gått til fysiske tilpasninger slik at flere brukergrupper kan benytte seg av tilbudene på gården. Gårdbrukerne forpliktet seg til å delta på konferanser eller kurs og bidra med erfaring fra ditt arbeid med universell utforming. De skal bidra til å synliggjøre og markedsføre uu tiltak på egen nettside eller brosjyremateriale. Bidra med bilder og skriftlig materiale i til Finnmark fylkeskommune sin nettside <http://www.uufinnmark.no/> (FFK tillatelse til å publisere bilder og informasjon)

Delprosjekt samferdsel

Finnmark fylkeskommune har arbeidet sammen med tre finmarkskommuner for å få til praktiske løsninger i forlengelse av prosjektet “Med avstand som premiss”, som ble gjennomført i samarbeid med Nordland og Sogn og Fjordane samt Norges Taxiforbund.

Kommunene Nordkapp, Tana og Porsanger var i utgangspunktet pilotkommuner i et delprosjekt samferdsel. Porsanger har valgt å gå ut av prosjektet da de ikke

har ressurser til deltakelse

Prosjektet har et særlig fokus på den yngre og den eldre delen av befolkningen. I et folkehelseperspektiv er det viktig å gi et tilbud til de som bor alene og som ellers ikke har anledning til å delta i samfunnslivet. For distriktene er ensomhet en stor trussel mot folkehelsa. Transportløsningene som ønskes prøvd ut i de utvalgte kommuner vil samtidig bidra til å opprettholde et drosjetilbud ute i distriktene, som i dag er meget sårbare

Det ble søkt om midler fra Samferdselsdepartementet fra ordningen med "Kollektivtransport i distriktene" (KID). Finnmark fylkeskommune fikk avslag på sin søknad. Det er bare å konstatere at de ulike departementene ikke snakker sammen, slik at samferdselsdepartementets manglende tildeling her får konsekvenser for delprosjekt samferdsel et prosjekt i regi av Miljøverndepartementet.

Tana og Nordkapp klarte ikke å prioritere friske midler i prosjektet i sin budsjettbehandling for budsjett 2012. Det arbeides med å finne alternative finansieringsløsninger for prosjektet. Samferdselsavdelinga har hatt vakanser i stillinger i 2011 som har blant annet har gått utover fremdriften i dette prosjektet. Arbeidet prioriteres i 2012.

Delprosjekt gjenreisningsbygg

Dette delprosjektet inngår i fylkeskommunens arbeid med bygningsvern. Finnmark fylkeskommune har et nasjonalt ansvar for å ivareta gjenreisningsbebyggelsen. Arbeidet organiseres slik at bygningsvernet i fylkeskommunen utvikler kompetanse og erfaring ut ifra case og saker i sitt daglige arbeid. Det er gjort tilrettelegging ved flere bygg. Vedlagt følger foto av brakker ved Banak flystasjon som et eksempel og dokumentasjon. Hensikten er å utforme materiale som kan fungere som veiledere for eierne av gjenreisningsbygg med tanke på tilgjengelighet. Det er store utfordringer med kapasitet til å utarbeide en slik veileder, da bygningsvernet i Finnmark fylkeskommune bruker alle sine ressurser på saksbehandling og oppfølging av enkelt saker.

Pilotkommunen Alta

Alta kommune ble pilotkommune i desember 2010 og har brukt størstedelen av 2011 til å organisere arbeidet og skolere sine ansatte og politikere i universell utforming, blant annet gjennom K5-programmet som ble avviklet i august.

Kommunen har deltatt på de sentrale samlingene som har vært aktuelle for dem, og inngår i den regionale prosjektgruppen i prosjektet.

Statens Kartverk foretok en kartlegging av Alta sentrum sommeren 2011, nettopp med tanke på et tilgjengelig sentrum.

Alta har i år drøftet oppstart av arbeidet med en designmanual for Alta sentrum hvor universell utforming vil være et spesielt fokusområde. Kommunen ser for seg å starte arbeidet med designmanualen og muligens en handlingsplan for *"Alta universelt utformet 2025"* i 2012, men dette vil blant annet avhenge av den kommunale planstrategien kommunepolitikerne vedtar før sommeren.

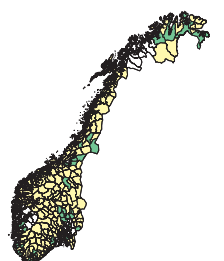
Universell utforming inngår som sentralt tema i kommunens reviderte kommunedelplan for helse og sosial, hvor planarbeidet hovedsakelig på pågått i 2011.

Kommunens virksomhetsområde for barn og unge følger aktivt opp universell utforming med ulike tiltak i skoler og barnehager.

	uu nord På regionalt nivå i de tre nordligste fylkene er det formalisert et nettverk for å styrke arbeidet med kompetanseheving i kommunene. I dette samarbeidet som har fått navnet «uunord» er det deltakere fra Nordland fylkeskommune, Finnmark fylkeskommune, fylkesmannen i Troms, Husbanken i Bodø og Sortland kommune. Prosjektet har fått tildelt midler fra sentralt hold. Regionalt kompetanseutviklingstiltak I juni 2011 gjennomførte vi et kompetanseutviklingstiltak rettet mot ansatte i Husbanken, Statens vegvesen, fylkeskommunene, fylkesmennene i Nord-Norge. Det var kick off for uu nord den samme dagen. Kommunikasjon/intranett Nettredaktøren i Finnmark fylkeskommune har deltatt på kurs om uu på nett. Grunnkunnskapen viser seg å være nyttig i arbeidet med egne nettsider. I tillegg har dette hatt stor verdi for kursing i nettarbeid internt, i veiledning av virksomheter og tilknyttede organisasjoner og i utarbeidinga av helt nye nettsider for FFK. Vi jobber bevisst for å etterfølge kravene til Difi. Fylkeskommunen skal i 2012 ta i bruk ny internettside og denne er lagt opp til å kunne betjene synshemmede/blind både gjennom skrift og tale. Egen nettside for prosjektet; uufinnmark.no Vi lanserte egen nettside for uu pilotprosjektet her i Finnmark. Dette skal være et virkemiddel for informasjon og veiledning. Det er svært beklagelig at nettsiden ikke er universelt utformet, da bedriften som utviklet siden ikke hadde kompetansen til det. Vi jobber fortsatt med å få dette helt på plass. Planarbeid I arbeidet med utarbeidelsen av regional planstrategi for Finnmark er universell utforming foreslått som ett av flere innsatsområder. Kartlegging av sentrum i kommuner i Finnmark Statens kartverk var på møte i styringsgruppa høsten 2010 for uu pilot prosjektet for å orientere om kartleggingsprosjekter innen uu. Styringsgruppa var tydelig på at de forventet at kartverket foretok en kartlegging i kommuner i Finnmark, som er pilot fylke. Alta, Hammerfest, Karasjok, Tana, Sør-Varanger og Vadsø ble kartlagt sommeren 2011.
5. Økonomi	Prosjektet er finansiert med fylkeskommunale midler, i tillegg til prosjektmidler fra departementet. Det er økonomi til drift av prosjektet, men begrenset med midler til utviklingsarbeid. I delprosjektet friluftsliv er det brukt kr. 200.000,- av fylkeskommunale midler til utviklingstiltak i 2011 som i hovedsak er kanalisert inn prosjekter i pilotkommunen Sør-Varanger. De største utgiftspostene på budsjettet har vært prosjektledelse, regionale kompetansetiltak og deltakelse på nasjonale og regionale møter og samlinger.
6. Gevinstrealisering	Det er blitt en større forståelse for at universell utforming må være integrert i planarbeid og i virksomhetene.
7. Endringer og tillegg	
8. Prosjektfaglig evaluering	Prosjektet er lagt opp slik at det mest mulig skal være en del av det daglige arbeidet slik at man etter prosjektperioden ikke bare «slipper» disse oppgavene, men tar de med videre. Det er viktig at universell utforming i så stor grad som mulig «ligger i fingrene» på den enkelte saksbehandler/rådgiver, og dermed kommer det alltid med i det arbeidet som gjøres.

	Kommunikasjonen mellom prosjektgruppen og styringsgruppen er god.		
9. Dokumentasjon	 Banak flystasjon. Foto Inger Koa.		 Normo gård. Foto Tormod Hole.

Hedmark og Oppland

Rapport fra 2011 pilotfylkene Hedmark og Oppland 15.februar 2012

Ingen hemmes – ingen glemmes

Verdighet gjennom tilgjengelighet

1. Innledning

Fylkeskommunene og fylkesmannsembetene i Hedmark og Oppland sendte felles søknad av 31.3.09 om pilotfylkestatus. Søknaden var underskrevet av fylkesmennene, fylkesordfører i Oppland og fylkesrådsleder i Hedmark. Søknadene ble politisk behandlet i fylkeskommunene. Fellessøknaden anses som et dokument som sikrer den politiske forankringen og viser det felles ansvaret for gjennomføringen av prosjektet.

Prosjektbeskrivelsen finner du på nettsiden www.uu-innlandet.no

Om Prosjektet: <http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Prosjektbeskrivelse-Ingen-hemmes-ingen-glemmes/>

Handlingsplan 2010-2011: <http://www.oppland.no/Global/UU/Prosjektplan2010.pdf>

Handlingsplan 2011-2012: Se www.uu-innlandet.no

2. Organisering og forankring

Pilotfylkene Hedmark og Oppland er organisert med

- Styringsgruppe
- Prosjektgruppe
- Ressursgruppe reiseliv
- Ressursgruppe stedsutvikling
- Ressursgruppe transport
- Ressursgruppe folkehelse
- Prosjektgruppe Terningen Arena, HIH, Elverum – IKT, E-helse og velferdsteknologi

Prosjektbeskrivelsen ble utarbeidet i en gruppe bestående av representanter fra fylkeskommunen (fk) og fylkesmannen (fm) i Hedmark og Oppland. Planen er forankret politisk. Randi K. Øverland er ansatt i 100% stilling som prosjektkoordinator (PK), og dekker begge fylkene. Prosjektkoordinator deltar i alle disse, og i arbeidsgrupper ved behov.

Rådene for likestilling av mennesker med nedsatt funksjonsevne (RLF) er representert fra begge fylker.

Reidun Gravdahl (Op) er leder av styringsgruppa (prosjektansvarlig - PA).

2.1. Styringsgruppa

Reidun Gravdahl (PA), Randi Katharina Øverland (PK), Kjell Erik Solbakken (Hfk), Jan Lånkan (fmHe), Bjug Ringstad (RLF,Op), Maj C. Stenersen Lund (RLF, He), Sigurd Tremoen (fmOp)

2 medlemmer byttes fra 2012 til: Bernhard Caspari (fmHe), Anders Paulsen (Hfk)

Det har vært avholdt 2 møter i styringsgruppa.

2011: 23.mars og 25. august **2012:** 8.febr

Møtereferater ligger på www.uu-innlandet.no under "Prosjektet"/ Styringsgruppemøter

2.2. Prosjektgruppa

Randi Katharina Øverland (PK), Kristin Loe Kjelstad (Ofk), Øystein Sjølie (Hfk), Hilde Smestad (fmHe), Therese Gjersøe Hole (fmOp), Magne Flø(Ofk), Hans Petter Olsen (PL, UU-Gjøvikregionen), Wenche Lindberg/ Bjørn Karsten Lien (Eidskog kommune), Maj C. Stenersen Lund (RLF, He), Bjug Ringstad (RLF, Op)

Det har vært avholdt 12 møter i prosjektgruppa:

2011:1.mars, 12.april, 16.juni, 19.aug., 24.nov **2012:** 18.jan.

Møtereferater ligger på www.uu-innlandet.no under "Prosjektet" / Prosjektgruppemøter

2.3. Ressursgruppene

Gruppene fungerer delvis med begge fylker til stede og delvis i hvert enkelt fylke.

Fylkene er bygget opp og fungerer forskjellig, både administrativt og politisk. Det kan være en utfordring, men effekten av å være parfylke er god i den forstand at gruppene bruker det beste av hverandres innspill og arbeidsmåter i arbeidet. Noen ganger, for eksempel i stedsutvikling velger ressursgruppene å gjøre ting forskjellig, men de deltar og presenterer sine resultater og trekker lærdom av det som er gjort.

2.3.1. Ressursgruppe transport

Kåre Chatrick Østlie (Hedmark-trafikk), Øystein Sjølie (Rådgiver, Hfk, samferdsel), Magne Flø (Rådgiver Ofk, samferdsel), Hans Thynnerstedt (RLF He) Geir Hestetraet (Opplandstrafikk), Svein Tore Iversen (blindeforbundet/Ofk), Reidun Aaboen (RLF, Op), Randi K. Øverland (PK)

Fokus på universell utforming av hele transportkjeden vil bidra til å systematisere og kvalitetssikre det arbeidet som nå gjøres i flere etater og organisasjoner.

Målsetting i prosjektperioden er å utarbeide en strategi for å se hele reisekjeden i sammenheng og å sikre universell utforming i alle ledd. Vi skal oppnå konkrete resultater hvor det er mulig å hevde at en reise fra A til B er universelt utformet. Både infrastruktur, materiell og kundebehandling skal ivareta alle.

Møter

2011: Felles møte med Hedmark og Oppland den 15.juni og 25.november

Møtereferater ligger på www.uu-innlandet.no under "Transport"

Kartleggingsverktøy som brukes:

Håndbok 278 [http://www.vegvesen.no/ attachment/118984/binary/386085](http://www.vegvesen.no/attachment/118984/binary/386085)

Vedlegg - kartleggingsskjema: [http://www.vegvesen.no/ attachment/61412/binary/381566](http://www.vegvesen.no/attachment/61412/binary/381566)

I Hedmark fylkeskommune er det to grupper som har jevnlig møter med fokus på universell utforming.

1. Transport og universell utforming: Hedmarktrafikk, Hedmark fylkeskommune, samferdsel, Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, Statens vegvesen
2. Tverrsektoriell gruppe: Reiseliv, folkehelse, eiendom, samferdsel, friluftsliv, kommunikasjonsavdelingen og rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Oppland har ikke tilsvarende grupper

2.3.1.1. Sjåføropplæring (Østfold-kurset):

Hedmark: 212 påmeldte 35 har gjennomført.

Oppland: 659 påmeldte 162 har gjennomført. Det purres jevnlig.

2.3.1.2. Prosjekter i transportsektoren Oppland:

Lillehammer skysstasjon: Åpning av "Morgendagens skysstasjon", med betydelige ombygninger både utendørs og innendørs. Stasjonsbygningen var ferdig i september 2011 (finansieres blant annet med uu-midler fra KID) 5 millioner. Blindeforbundet og Handicapforbundet har vært med på gjennomgang av skisser før det ble igangsatt byggearbeider. Utomhus på jernbanestasjonen hadde offisiell åpning ved Magnhild Meltveit Kleppa i desember 2011. Senere blir Jernbanegata og den parallelle Wiesesgate (så langt det går) opprustet etter prinsippene om universell utforming, slik at veien fra Skysstasjonen til gågata blir lett å finne. Skysstasjonen har fått tilgjengelig kafe, sanntidsinformasjon, lyddusjer ute og inne og ledelinjer, slik at det skal være lett å orientere seg mot sentrumsområdene og inne på stasjonsområdet. Plattformene er for lave i henhold til anbefalingene i Håndbok 278, men det jobbes med å finne en løsning.

2.3.1.3. Prosjekter i transportsektoren Hedmark:

Hedmark er organisert annerledes enn Oppland. Hedmark har en liten sentraladministrasjon, og på transportområdet er mye av arbeidet satt ut til Hedmark Trafikk og Statens Vegvesen. Hittil har arbeidet med universell utforming vært lite koordinert, og etatene har ikke snakket nok sammen, men det er en egen ressursgruppe som består av Hedmark trafikk, Rådet for likestilling av mennesker med nedsatt funksjonsevne, og Samferdsel i Hedmark fylkeskommune (Hfk). Ressursgruppen har hatt møter 12.september 2010, 1.juni 2011 og september 2011, samt januar 2012.

Utarbeidelse av strategidokument:

Dokumentet er under utarbeidelse, med føringer som er gitt i prosjektplanen for universell utforming og det som står i samferdselsplanen. Universell utforming i reisekjeden er overordnet. Mål og strategier kommer etter hvert

Hedmark begynner der behovet er størst (i de største byene). Hamar, Elverum, Kongsvinger og Eidskog. Det har foregått mye i Statens Vegvesens og Hedmark trafikks regi, og det er viktig at ressursgruppa fungerer som et samlende organ med Hedmark fylkeskommune.

Samfunnsplan: Det arbeides med en samfunnsplan som skal vedtas politisk sommeren 2012
Anbudsrunderne på materiell stiller strengere krav til universell utforming (busser - fargekoder, stor skrift osv)

Sanntidsinformasjon: Det er ønskelig med samme system i Hedmark og Oppland

Leskur på holdeplasser: Vegvesenet har to typer – et for by og et for land

Man følger mal "Standard krav for holdeplasser"

2.3.2. Ressursgruppe folkehelse

Ane Bjørnsgaard (folkehelserådgiver, Ofk) Tom Henning Hovi (folkehelsekoordinator, Ofk), Jon Halvor Midtmageli (rådgiver plan, Ofk), Wibeke Gropen (rådgiver plan, Hfk), Randi Wahlsten (folkehelserådgiver, Hfk), Berit Staff Johnsen (folkehelserådgiver, fmHe), Therese Gjersøe Hole (folkehelserådgiver, fmOp), Marthe Kraabøl (RLF, He), Randi K. Øverland (PK)

Møter:

2011: 17.mars, 4.mai, 16.juni (alle tre møtene ble avlyst) Prosjektkoordinator har hatt spontane møter mellom enkeltpersoner i Ofk og Hfk. Det ble avholdt møter 24.august, 12.okt, 26.okt, 15.des, samt småmøter innimellom for å ferdigstille "Universell utforming i kommunal planlegging".

Referatene ligger på www.uu-innlandet.no under folkehelse

- Innspill ny folkehelselov: Det påpektes at loven ikke innehar ett eneste konkret ord om universell utforming. Det drøftes hvordan vi kan implementere/ øke kompetansen på universell utforming og folkehelse i videregående skoler.
- UU i dokument: "Føringer for det fylkeskommunale folkehelsearbeidet i Hedmark"
- UU er med i den nye "Regional folkehelseplan for Oppland"
- Hefte er utarbeidet og utgitt "Universell utforming i kommunal planlegging" <http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Universell-utforming-i-kommunal-planlegging1/> Det er sendt til alle som jobber med plan og til de som gir høringsuttalelser i kommunene og fylkene (rehabilitering, brukerorganisasjoner med mer)
- Det er gitt en orientering om kravene til universell utforming for de fleste som arbeider med spillemiddelsøknader i kommunene i Hedmark og Oppland (75 deltagere). Det har vært avholdt kurs i Oppland om steder man kan søke midler til tiltak utover spillemidlene.
- Det har vært forsøkt å samarbeide med høyskolene for å få implementert universell utforming og folkehelse i mange aktuelle studieretninger på alle høyskolene i Hedmark og Oppland. Dette arbeidet skal videreføres i 2012. Det gjelder blant annet reiselivsstudiet, idrett, friluftsliv, helsefaglige studieretninger med mer på høyskolene i Rena, Elverum, Hamar, Gjøvik og Lillehammer.
- Brosjyre er utarbeidet om universell utforming av uteområder/ turområder. Denne er gitt til de som arbeider med plan, kultur og idrett, den er sendt til kontaktpersonene i kommuner http://www.oppland.no/Global/UU/UU_for%20uteomrader_per_9_mai.pdf
- På fagsamling direktoratet for naturforvaltning (Haugesund) som hadde tema friluftsliv deltok 7 personer fra He/Op.
- Prosjektkoordinator har hatt kontakt med mange som arbeider med tilgjengelige friluftsområder. Søknad på midler til blant annet universelt utformet sti til Klimapark 2469 i Lom, gav en uttelling på kr. 2.469.000 fra Sparebankstiftelsen. Der utredes ulike former for ramper (metall, tre, ulik struktur osv). Femund/ Engerdal har hatt et forprosjekt og hovedprosjekt som går på friluftsliv og universell utforming i Femundsmarka. Det er et omfattende arbeid som viser god detaljkunnskap og innsikt i universell utforming av uteområder, overnatting og transport. Dette vil kunne gi kommunene et godt næringsgrunnlag. De har søkt midler hos Innovasjon Norge og mange andre organisasjoner, men har fått avslag. Det arbeides med en strategi for å få til finansiering av de tiltakene som er utredet.
- Alle kommunene har fått en forespørsel om de ønsker å få kartlagt friluftsområde, og mange har gitt tilbakemelding. Leder for stedutvikling (He) og prosjektkoordinator (RØ) satte opp en liste i samarbeid med en ingeniør/GIS-student fra HIG. Deler av kartleggingen forgikk sept-nov.2011, men ble ikke fullført pga sykdom. Se vedlagt liste (www.oppland.no Q: Universell utforming/ Pilotfylke/ Kartlegging av uteområder/Turplanlegger UU Høst 2011)

Kartlagte friluftsområder i 2011

En student har kartlagt følgende friluftsområder og lagt resultatene inn i Statens Kartverk sin "Tilgjengelighetsportal":

- Fagernes - Tur langs sjøen i sentrum
- Beitostølen - Beitostølen Helsesportsenter
- Dokka – Folkestien
- Vaset - Tur langs Vasetvannet

- Trysil - Flomvollen i sentrum og Knerterunden ved golfbanen
- Engerdal - Johnsgård ved Femunden
- Drevsjø - Blokkodden villmarksmuseum
- Brumunddal - Tur langs Mjøsa
- Hamar - Tur fra Skibladnerbrygga til Domkirkeodden
- Lillehammer - Strandpromenaden fra E6 til campingplass sør for sentrum

2.3.3. Ressursgruppe reiseliv

Gruppen er felles for begge fylkene og består av Liv Bjerke (Reiseliv, Ofk), Kjetil Nordheim (Reiseliv, Hfk), Tore Haug (NHO, innlandet), Jan Pallin (RLF He), Randi K. Øverland (PK).

Møter:

2011: 30.mars, 21.juni, 18.august, 22.aug, 26.aug, 8.sept, 29.sept, 11.okt, 20.okt, 18.nov.

2012: 11.jan Neste møte 14.februar 2012. Referatene ligger på www.uu-innlandet.no

- Det er kartlagt 30 overnattingsbedrifter (www.oppland.no Q: Universell utforming/ Pilotfylke/Kartlegging av reiselivsbedrifter) Se 4.1.
- Det er avholdt konferanse for reiselivsbedrifter den 11.oktober (35 deltagere)
- Innkjøpsavdelingen i Ofk har hatt en gjennomgang av kriteriene med leder av Norges Handicapforbund innlandet – Bjug Ringstad. Det er mange hensyn som må ivaretas, både spredning av møter, konferanser i de ulike regionene, pris osv. Men så langt det lar seg gjøre – og spesielt dersom det er ansatte eller kursdeltagere som trenger tilgjengelighetstiltak må universell utforming veie tungt i valg av lokaliteter.
- Det har vært avholdt møte med Nærings- og Handelsdepartementet ved Lasse Billington, Dag Holler (reiselivsdirektør), Tore Haug (NHO innlandet), Torhild Solbakken (Norsk Turistutvikling) og Randi K. Øverland (PK)
- Det har vært avholdt møter med Innovasjon Norge ved Ingunn Sørnes (sentralt), Anne Cathrine Morseth (He), Bjørn Johnsen (Op) samt næringssjefene i Hedmark og Oppland for å få uu inn i oppdragsbrevet til Innovasjon Norge.
- Det søkes om midler fra Innovasjon Norge til etablering av "Nettverksgruppe i reiselivet". 8 bedrifter ønsker å delta og de ønsker å ha en prosjektleder. Bedriftene er spredt på Engerdal/ Kongsvinger, Grue, Elverum/ Øyer. Dette samsvarer med de mål vi satte for prosjektet, med fokus på Trysil/Engerdal og Lillehammerregionen.

Kartlagte overnattingsbedrifter våren 2011

Rica Victoria Hotell - Lillehammer, First Hotel Breiseth, Radisson Blu Lillehammer Hotel, Dalseter Høyfjellshotell, Quality hotel & resort Hunderfossen, Honne Hotell og Konferansesenter, Hafjell Resort AS, Rondane Haukeliseter Fjellhotell, Fefor høifjellshotell og hytter, Norlandia Otta Hotell, Spiterstulen, Nythun Høyfjellstue, Fagernes Camping AS, Ankalterud Gård, Gomobu Fjellstue AS, Brennabu AS, Scandic Hotels, Olrud Rica hotel, Mjøsa Ferie og Fritidssenter, Staur Gård as, Vinger Hotel og spa, Hotel Central, Elverum, Trysil-Knut Hotell, Radisson Blu Resort, Trysil, Malmplassen, Taverna Alvdal AS, Johnsgård Turistsenter AS, Savalen Fjellhotell & Spa, Fjellheimen Leirskole

Prosjektkoordinator deltok på 8 kartlegginger. Resultatene er sendt hver bedrift på et skjema. Kartlegger har kommet med konkrete tips til tilgjengelighetstiltak. Hun har også snakket med ansvarlige på bedriften om kartleggingen generelt og oppsummert resultatene. Bedriftene er oppfordret til å legge inn resultatene på sine hjemmesider og bruke det i markedsføringen av sitt reiselivsprodukt. Resultatene kan brukes i forbindelse med stjerneordningen, hvor tilgjengelighet etter Norsk Standard er en av notasjonene.

Resultatene er lagret i Oppland fylkeskommune :

Q:\Universellutforming\Pilotfylke\Kartlegging av reiselivsbedrifter

Mediafokus i 2011

Nrk Østnytt

- Kartlegging av reiselivsbedrifter 2.mai 2011.
<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/261878/>
- Om universell utforming i bygg 28.nov.2011
<http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/288411/>

Våren 2011: Reportasje om kartlegging av reiselivsbedrifter "Kartlegger reiselivet" (GD)

Høsten 2011: Artikkel i lokalavis – "Endring av vaner gir enda bedre helse"

2.3.4. Ressursgruppe stedsutvikling

Møter: Det har vært avholdt 2 fellesmøter for stedsutvikling i Hedmark og Oppland i 2011, og ett møte den 20.januar 2012. Deltagere: Per Erik Fonkalsrud (Ofk), Tove Krattebøl (Hfk), Randi K. øverland (PK), Toril Heggen Munk (RLF He) og Liv Leine (RLF Op) har møtt. Ellers har hvert fylke sine egne ressursgrupper.

Ressursgruppe Hedmark:

Tove Krattebøl (koordinator), Hedmark fylkeskommune (plan/prosess)
Frode Bakken, Statens vegvesen (utforming gater og plasser/universell utforming)
Tone Gerd Bratland, Hedmark fylkeskommune, (kommunikasjon/prosess/barn og unge)
Elise Kristensen, Hedmark fylkeskommune (kultur), Magne Kvam, Hedmark fylkeskommune (kulturminnevern), Hilde Smedstad, Fylkesmannen i Hedmark (landbruk), Per Ove Væråmoen, Hedmark fylkeskommune, (næringsutvikling/Innovasjon Norge), Liv Wilson, Hedmark fylkeskommune (FUNK- prosjektet = førstelinje næringsutvikling i kommunene), Kristian Aasbrenn, Høgskolen i Hedmark (teorier/forskning)

Ressursgruppe Oppland:

Per Erik Fonkalsrud (koordinator) Liv Leine(brukerrepresentant); Brænd Marit, Sent.adm OFK; Berge Stian, Sent.adm OFK; Berger Paul Høistad; Bø, Runa; Flø Magne, Sent.adm OFK; Henriksen Dag Arne, Sent.adm OFK; Jonny Nersveen; Apeland Magnhild, Sent.adm OFK; 'Raddum Nils Kristian'; Kolaas Tone, Sent.adm OFK; Tor.Selstad (HIL) Torunn Aass Taralrud (Innovasjon Norge), Øverland Randi Katharina (He/Op)

Hedmark:

I Hedmark var planen å kartlegge en del sentrumsområder. Da brukes Statens Kartverk sitt kartleggingsverktøy. På grunn av sykdom blir dette utsatt til 2012. LUK-kommuner er prioritert i første omgang. Det ble arrangert en konferanse for alle kommunene / rådene den 14.september, med befaring til steder med gode eksempler på universell utforming (Magnor, Kongsvinger).Tove Krattebøl har sendt ut et spørreskjema/ ringt til alle kommuner og hørt hvordan de jobber med universell utforming. Det er stor variasjon i arbeidet og bruken av uu-kontaktpersonen. Kommunene er blitt bedt om å vurdere sin kompetanse og jobbing med universell utforming.

Oppland:

I Oppland er Sel kommune (Otta) blitt grundig kartlagt blant annet etter Statens Vegvesens Håndbok 278 og arkitekt Jan Gehls bok om gode steder. Resultatet ble presentert på en konferanse for alle kommunene i Oppland den 3.november på Otta. Konferansen var ment å gi økt fokus på i hvilken grad universell utforming er implementert i uterommene i sentrumsområder, og hva som kreves for å kunne defineres som universelt utformet. Kartleggingen avdekket både fysiske forhold og lesbarhet i sentrumsområdet og presentasjonen gav godt innblikk i utfordringer når det gjelder universell utforming. I neste omgang vil man jobbe med å se nye, gode løsninger og muligheter.
<http://www.oppland.no/Fag-og-tjenester/Regionalenheten/Nyheter-fra-regionalenheten/Konferanse-om-stedsutvikling-og-universell-utforming/>

I begge fylker er universell utforming lagt inn som kriterium i tildeling av LUK-midler og stedsutviklingsmidler

3. Metode

Prosjektkoordinator samarbeider med aktørene i de ulike ressursgruppene og setter opp nye mål i samarbeid med disse. Vi følger prosjektplanen med målsettingene og ansvar for de enkelte målene blir fordelt på møtene. Det blir satt tidsfrister, men ofte tar ting lengre tid enn antatt, da det er mange involverte, og langvarige prosesser. Prosjektkoordinator har ansvar for møteinnkallinger, skriver referater fra møtene og samordner saker. De enkelte sektorene har ansvar for å gjennomføre målene på sine aktuelle fagområder. Det er åpenhet for diskusjon og endringer underveis.

Det har vært en skjevfordeling i tidsbruk på de 4 ulike hovedmålene i prosjektbeskrivelsen, men det betyr ikke at det ikke har vært aktivitet på alle områdene. Internt i organisasjonen er det mange samarbeidsmøter med utveksling av kompetanse, med god fokus på universell utforming. Eksternt er prosjektkoordinator rådgiver i en del utvalgte prosjekter i begge fylkene.

Mye kontakt foregår på mail. Mange kommuner og enkeltpersoner ber om råd i forhold til konkrete problemstillinger og om lovverk, ideutveksling, mulige løsninger og annet.

Nettsiden blir brukt til formidling av arbeidet i ressursgruppene, og til nyheter generelt i fylkene og kommunene. Her kan kommunene bli enda bedre på å gi innspill på gode eksempler.

4. Oppnådde resultater

- Kartlagte overnattingsbedrifter: 29
- Kartlagte rådhus: 21
- Kartlagte sentrumsområder fram til 2012 (Statens kartverk): 22
- Kartlagte friluftsområder: 10
- Kartlagt Sel kommune- Otta sentrum grundig, med gjennomgang av resultater/metode for andre kommuner i Oppland (konferanse 3.nov. 2011)

- Konferanse for kommuner i Hedmark 14.sept
- Konferanse i syn/ synshemming/ laboratoriet i universell utforming
- Konferanse i Hørsel Akustikk
- Konferanse i reiseliv
- Konferanser i plan- og bygningsloven Hedmark og Oppland
- Konferanser i folkehelse i Hedmark og Oppland
- Videreutdanning i folkehelse og plan i Oppland
- 32 foredrag på ulike arenaer i begge fylker

- Universell utforming i kriterier for stedsutvikling i Hedmark og Oppland
- Universell utforming i kriterier for LUK-midler
- Universell utforming som kriterier for friluftspris i Oppland
- Arbeider med at universell utforming skal komme inn i oppdragsbrevet til Innovasjon Norge

4.1. Månedsbrev til uu-kontaktpersoner

Det er sendt ut månedlige brev til kontaktpersonene for universell utforming i kommunene. Det er blitt foretatt en evaluering av kontaktpersonfunksjonene i Hedmark fylke, og det viser seg at de som hovedsaklig er mest aktive, og tar tak i de som blir tatt opp i brevene, er de 9 kommunene som er piloter i universell utforming / LUK-kommuner.

<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Prosjektbeskrivelse-Ingen-hemmes-ingen-glemmes/Manedsbrev-til-kommuner/>

4.2. Kompetanseheving i fylkene (foredrag)

- 26.-27.januar 2011: Plan- og bygningslov - konferanse Oppland
- 2.-3.mars 2011: Plan- og bygningslov - konferanse Hedmark
- Samlinger, seminarer og konferanser i fylkene: 32 foredrag på ulike arenaer. Se vedlagt liste

4.3. Kompetansehevende samlinger MD

Det har vært god deltagelse fra fylkene og kommunene på de kompetansehevende samlingene som Miljøverndepartementet har arrangert i 2011: Se vedlagt liste

4.4. Kompetansekurset K5 – samlinger og planlegging

Det ble sendt ut brev til alle rådmenn i alle kommuner med kontaktinformasjon til K5-instruktørene, slik at det skal være greit å invitere til kursing av ulike grupper innen kommunen, samt politikere.

Det har vært to samlinger med K5 instruktørene i 2011 (9.juni og 8.november)

Hild Kristin Morvik fra Miljøverndepartementet deltok på samlingen i november.

Instruktørene gikk igjennom hvordan de tenker seg å gjennomføre kursene i kommunene, og ønsker et samarbeid mellom de som har teknisk og de som har helsefaglig bakgrunn for å kunne komplettere hverandre.

Instruktører er:

- Monica Solheim Monica.Solheim@nordre-land.kommune.no;
- Wenche Lindberg wenche.lindberg@eidskog.kommune.no
- Trond Grønvold trg@trysil.kommune.no
- Ronny Sørensen ronny6523@gmail.com (Møre og Romsdal fylke)
- Stein Vidar Bekkelund stein.vidar.bekkelund@ostre-toten.kommune.no
- Randi Østhagen Randi.osthagen@elverum.kommune.no

Det har vært relativt få forespørsler fra kommunene foreløpig.

4.5. Kartlegging av fylkeskommunale bygg. Fullført i Oppland. Påbegynt i Hedmark

Hedmark fylkeskommune har gjort mange konkrete tiltak på sitt fylkeskommunale bygg. De har synlig inngangsparti med elektrisk skyvedør, taktil ledelinje til resepsjon og kantine, skranke i to høyder, heis etter de nye kravene (lyd/ størrelse) og terskelfri inngang til alle kontorer. De har bygget om tingsalen med blant annet regulerbar talerstol, teleslynge og lydanlegg, kontraster mellom møbler og underlag, ingen løse ledninger ved bordene, PC-tilgang/ strøm til hver plass. Fylkesmannen i Hedmark har startet med kartlegging av sine lokaler. Oppland fylkeskommune har kartlagt alle videregående skoler og fylkeskommunale bygg. Kursrom er bygget om med fokus på universell utforming.

4.6. Kartlegging av rådhus, kommunesenter og friluftsområde i kommunene (se liste)

Se vedlagt liste. Der hvor det står "Høst 2011", vil det bli satt i gang kartlegging av friluftsområder i 2012. (Kartlegger ble sykemeldt). Det er lagt inn ønsker til Statens kartverk (ved arne.sonfla@statkart.no) om kartlegging av sentrumsområder sommeren 2012.

4.7. Oppfølging av Pilotkommunene

På pilotkommunesamlingene i 2011 deltok lederne av pilotkommunen med sine ressursgrupper. I tillegg til de nye pilotkommunene ble også Gjøvik-regionen (Gjøvik, Østre og Vestre Toten, Søndre Land og Nordre Land) Til sammen utgjør dette en gruppe på 35-45 personer. Medlemmene i kommunenes ressursgrupper har ulik fagbakgrunn, fra plan, drift/vedlikehold, helse/rehabilitering, folkehelse, brukerrepresentanter, strategisk utvikling og eiendom.

Tema på samlingene i pilotkommunene 2011 har vært:

- **K5** (opplæringsprogram i universell utforming fra BE)
Lovverk – Plan- og bygningsloven: Steinar Myrdal i Nhf om lovverk.
Hamar (34 deltagere) 14.feb.
- **Ekskursjon uu – laboratorium & belysning/syn**
Gjøvik (34 deltagere) 23. mai
- **Konferanse for reiseliv** og pilotkommunene, Hamar (32 deltagere) 11. okt.
- **Akustikk/ hørselshemming** Stange: (30 deltagere) 25. okt.
- **Oppsummering** av året med pilotkommunelederne Hamar (6 deltagere) 28. nov.

Neste pilotkommunesamling: 19. mars 2012 Løten kl. 09.30- 13.30. Erik Moberget innkaller. Pilotkommunen Tynset skal arrangere en regional konferanse om universell utforming 16. nov 2011.

4.8. Høyskoler

Kompetanseheving/ bevisstgjøring på universell utforming på høyskolene i Hedmark og Oppland (HIH, HIL, HIG)

- Høyskolen i Rena deltok på et reiselivsseminar og ønsker samarbeid på etterutdanningen på studiet i markedsføring/reiseliv. Høyskolen på Rena ved Daniela Lundesgaard skal ha om universell utforming på utdanning i markedsføring i reiselivet på utdanningen i reiseliv i mars 2012. Prosjektkoordinator (RØ) ble spurt, men slutter 1. mars. Foreslått kartlegger av overnattingsbedrifter som foreleser.
- Høyskolen i Lillehammer: IKT og uu i en Antologi (bok) om universell utforming som skal utgis av Reidulf Watten. Kapittelet er skrevet av informasjonsrådgiver i Oppland fylkeskommune Siri Segelstad.
Det har vært forsøkt kontakt med reiselivsstudiet på høyskolen i Lillehammer, men de har foreløpig ikke gitt noen respons. HIL avdeling Otta har avholdt et studiepoeng-givende kurs i "folkehelse i plan" som er satt i gang av blant annet Ane Bjørnsgaard og Jon Halvor Midtmageli i Ofk. Hans Holmengen (HIL) deltok på reiselivskonferanse 11. okt 2011. Irene Thorsplass ved reiselivsstudiet på Otta (HIL) har fått med universell utforming i Oppland Arbeiderparti's reiselivsmanifest, kapittel 7
- Høyskolen i Gjøvik: Bacheloroppgave i geomatikk med uu som tema: Kartlegging av uteområder. Samarbeid med Anne Kristin Kvitle (HIG) og Statens Kartverk. Begge studentene utsatte eksamen til våren 2012. Kartlegger av uteområder, student fra HIG ingeniør/GIS. Oppland og Hedmark fylkeskommuner støtter uu-laboratoriet økonomisk i en 5- årsperiode. Prosjektkoordinator (RØ) ble spurt om å holde innlegg om universell utforming og IK på HIG, men slutter før det blir aktuelt. Høyskolen i Gjøvik har en uu-gruppe på tvers av fagområder som ledes av Jonny Nersveen.
- Høyskolen i Elverum: "Terningen Arena" har initiert et samarbeid med prosjektkoordinator (RØ). IKT, de helsefaglige og de idrettsfaglige emnene og Nav hjelpemiddelsentral er involvert i et prosjekt som går blant annet på barn med funksjonsnedsettelse og fysisk aktivitet. De ønsker også å samarbeide om å lage kurs for kommuner og andre om tilgjengelige nettsider for publikum.

4.9. Videregående skoler/ fagskoler

Det er holdt en orientering om universell utforming på rektormøter i Hedmark og Oppland i 2011. Det ble også vist til nettbasert opplæringsprogram i universell utforming (K5), som er utarbeidet av Statens byggtekniske etat (<http://uukurs.be.no/>)

På fagskolen i Gjøvik er det et pågående kurs over 2 år for "Drift og vedlikeholdspersonale. Disse kommer fra mange ulike kommuner i hele landet. Kurset består av 4 moduler, 3. og 4. modul kommer i gang våren 2012, og ansvarlig for denne utdanningen ønsker kontakt

med uu-prosjektet / K5 instruktørene for å gi kunnskap om universell utforming.

Det er tatt kontakt med Kjetil Knarlag NTNU. Han presenterte sitt prosjekt i Stavanger, hvor han ønsker samarbeid med høyskoler i forhold til implementering av universell utforming. Det gjelder spesielt på utdanninger som ingeniør og arkitekt, men kan også være aktuelt på andre studieretninger. Det fins en del økonomiske midler her, men prosjektet kan ikke brukes i forhold til fagskoler og videregående skoler.

5. Økonomi

Regnskap og budsjett er innsendt til Miljøverndepartementet 15.februar 2012. Det var et overskudd på 2011- regnskapet på kr. 50.659. Dette skyldes at kartleggingen av friluftsområder ikke ble gjennomført, slik vi hadde planlagt. I tillegg fikk vi refundert sykelønn på kr. 19.578 i forbindelse med prosjektkoordinators operasjon/sykemelding våren 2011. Prosjektsaldoen totalt fra tidligere år er på kr. 304.640. Av dette vil det bli ekstraavgifter i forbindelse med skifte av koordinator i mars 2012. I prosjektbeskrivelsen er det også foreslått en pris til en reiselivsdestinasjon som har utpekt seg når det gjelder universell utforming (50.000). Dette må diskuteres i prosjektgruppa. Det blir sannsynligvis en del utgifter knyttet til besøk i kommunene / samling for uu-kontakter som er foreslått på handlingsplanen i 2012. I tillegg er det foreslått å subsidiere regionale kompetansehevende uu-kurs, og eventuelt studietur.

6. Gevinstrealisering

Se punkt 4. I tillegg beskrives reiselivsområdet som det området prosjektkoordinator (+ ressursgruppe) har arbeidet mest med. Det har resultert i

- Bevisstgjøring hos reiselivsaktørene
- Ønske om nettverksgruppe (det er 8 bedrifter som skal søke nettverksmidler i Innovasjon Norge)
- Bevisstgjøringsprosess i Innovasjon Norge i Hedmark/Oppland og sentralt (Oslo)
- Bevisstgjøring i NHD (Nærings- og handelsdepartementet). Møte/ referat er videresendt til Einar Lund for videre behandling i MD og BLD.
- Kartlegging på mange områder (overnatting i 2011 og forberedelser til kartlegging av 30 spisesteder og 30 aktiviteter/ opplevelser og museer/ gallerier med mer i 2012.
- Det er et godt grunnlag for å kunne arbeide målrettet for å bedre reiselivsproduktet, og også tilbudet om tilgjengelighet for de som bor i kommunene. Dette vil kunne føre til flere og mer stabile arbeidsplasser i innlandet (reiseliv og transport) og bedre folkehelse for brukere av tilbudet.

Det har vært et begynnende samarbeid med Buskerud om universell utforming i reiselivet.

7. Endringer og tillegg

Vi hadde planlagt å få kartlagt en del sentrums- og friluftsområder. Da snøen innhentet oss i november + sykdom hos kartlegger, blir dette utsatt til 2012. Det blir brudd i kontinuiteten pga. skifte av prosjektkoordinator 1.mars 2012. Det er 5 søkere og foreløpig uvisst om den vil komme på plass 1. mars. Det har også vært noen utskiftninger i prosjektgruppe, styringsgruppe og i ressursgruppene. Det har også tatt en del ekstra tid å få penger på plass til kartleggingen, da Innovasjon Norge avsto søknaden høsten 2011. Prosessen med å få penger på plass via fylkeskommunene er i gang.

8. Prosjektfaglig evaluering

Det har vært hensiktsmessig å organisere prosjektet på den valgte måten, via ressursgruppene og i direkte samarbeid med fylkenes administrasjon og andre aktører. Manglende økonomi har begrenset aktiviteten til å operere på allerede faste arenaer, og dette har fungert bra.

Takket være økonomisk innsats fra reiselivsseksjonen i fylkeskommunene har vi kunnet foreta nødvendig kartlegging og bevisstgjøring utenom offentlig virksomhet. Da dette dreier seg om publikumsrettede tilbud har det vært en nødvendig og nyttig investering.

9. Dokumentasjon

Pilotfylkene He/Op: 3 hefter

Hefter:

1. Universell utforming i kommunal planlegging
<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Universell-utforming-i-kommunal-planlegging1/>
2. Universell utforming av uteområder
http://www.oppland.no/Global/UU/UU_for%20uteomrader_per_9_mai.pdf
3. Universell utforming i reiselivet
http://www.oppland.no/PageFiles/36613/Brosjyre_overnattingsbedrifter.pdf

Konferanser/ temadager:

1. Temadag hørsel & akustikk:
<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Referat-fra-temadag-i-akustikk-horselshemming-/>
2. Universell utforming i reiselivet:
<http://www.oppland.no/Universell-Utforming/Nyheter/Referat-fra-konferansen-om-universell-utforming-i-reiselivet/>

Vedlegg 1.

Foredrag utført (Prosjektkoordinator Hedmark og Oppland 2011)

2011	Sted	Tema/ Hva	Antall deltagere	Innlegg pilotfylket
jan	Fagernes	Arena helse -Valdres	60	8min
jan	Trysil	Frokostmøte reiselivet + ordfører	35	40min
jan	Gjøvik	HIG- bachelorstudenter	3	1time
jan	Valdres	Reiseliv Frivilligsentral	5 4	15min 20min
feb	Hamar	Pilotkommunesamling	36	15min
feb	Elverum	Konferanse kommune/fylke Hedmark Plan- og bygningsloven	45	15min
mars	Gran	Folkehelsekonferanse Oppland	50	25min
april	Hamar	Innkjøpsleder Hedmark fylkeskommune	1	20min
5.-6.april	Undredal	Sogn og fjordane/ Undredal Folkehelse og stedsutvikling- Workshop Innlegg og program-medarbeider	36	20min
12.april	Lillehammer	Kulturvern Oppland fylkeskommune	12	25min
28.april	Valdres	Opptak Nrk Østnytt: Kartlegging av reiseliv		1 dag
29.april	Hamar	IKT Hedmark fylkeskommune		
5.mai	Lillehammer	Om K5- fylkesopplæringssjef Oppland fylkeskommune	1	20min
9.juni	Lillehammer	K5 instruktører Hed/Op	5	20min
22.juni	Hamar	Hedmark fylkeskommune: Rektormøte	18	30min
24.aug	Lillehammer	Innovasjon Norge- orientering om universell utforming /møte	1	20min
26.aug	Oslo	Orientering i Nærings- og handelsdepartementet / møte	6	15min
2.sept	Gjøvik	RLF + politikere Rapportering/ handlingsplan framover	16	3 timer
6.sept	Lillehammer	Info om Lillehammer skysstasjon/ uu	100	10min
12.sept	Elverum	Terningen Arena. Om IKT og universell utforming	8	15min
19.sept	Oslo	Norsk Standard – evaluering av kartleggingsverktøyet i Reiseliv (Møte)	4	(3timer)
19.sept	Oslo	Innovasjon Norge Informasjon om pilotfylket og kartlegging av reiseliv	3	(1 time)
27.sept	Hamar	Felles fylkesting for He/Op Rapportering/ om universell utforming	100	1 time
11.okt	Hamar	Reiselivskonferanse universell utforming/ kartleggingsresultater av NTU på 30 overnattingsbedrifter Innlegg/Arrangør/ møteleder	35	20min
25.okt	Stange	Temadag om høreselshemming/akustikk for fylket og kommunene i He/Op Arrangør/ møteleder	32	30min
31.okt	Hamar	Fylkesmannen i Hedmark – ledergruppa Informasjon om universell utforming/ om pilotfylkene	12	35min
3.nov	Otta	Stedsutvikling og universell utforming/ knutepunktsutvikling. Resultater av Asplanviak's kartlegging med Håndbok 278). Innlegg om stedsutvikling og universell utforming	35	30min
8.nov.	Hamar	K5- møte. Møteleder	6	
9.nov	Biri	Foredrag for entreprenører EBA/ NHO	14	45min
16.nov	Tynset	Regional konferanse i Nord- Østerdal. Innlegg om pilotprosjektets måloppnåelse og universell i kommunal planlegging.		45min
30.nov	Trysil	Folkehelsekonferanse for Hedmark fylke/ kommune Innlegg om universell i kommunal planlegging.		45min
2012				
31.januar	Hamar	Konferanse om uteområder Hamar/Stange/Løten		15min
13.febr.	Hamar	Avdelingsmøte fylkesmannen He		15min

Vedlegg 2

Kompetansehevende samlinger MD

Deltagere fra fylkene og kommunene på de kompetansehevende samlingene som Miljøverndepartementet har arrangert:

2011	Sted	Tema	Deltagere fra Hed/Op
7.-9.feb	Molde	Produktutvikling/ bærekraftige produkter Innovasjon/ ungt entreprenørskap Statens Kartverk – kartlegg av sentrumsområder og friluftsområder Finansieringsordninger (Deltasenteret)	Bjørn Karsten Lien, Eidskog Irene Howden, Gran Toril Heggen Munk, Hfk Randi K. Øverland, He/Op Hans Petter Olsen, Gjøvik Bjug Ringstad, Nhf Innlandet
9.-11.mai	Stavanger (Sola)	Implementering av universell utforming i kommuner og fylker Bevisstgjøring og forankring Gode eksempler på bygg og uteområder	Rigmor Myhre, Ofk Hilde Smestad fmHe Wibeke B.Gropen, Hfk Randi K. Øverland He/Op Wenche Lindberg, Eidskog Hans Petter Olsen, Gjøvikregionen Elin Marie Slaatsveen, Gjøvik Bodil Høistad, Hamar Anne Marie Stenmark, Hamar Erik Moberget, Løten Stein Vidar Bekkelund, Ø-Toten Anne Merete Andresen, V-Toten
5.-6.sept	Lillehammer/ Øyer	Transportkonferanse – universell utforming i transportkjeden Befaring Lillehammer skyss-stasjon	Deltasenteret Mange fra Hedmark og Oppland
2.-3.nov	Haugesund	Friluftsliv for alle Folkehelse	Direktoratet for naturforvaltning 7 fra Hedmark og Oppland
22.-23.nov	Gjøvik	Om prosesser med å implementere universell utforming i kommuner og fylker Medarrangør	Wenche Lindberg, Eidskog Hilde Smestad, fmHe Hans-Petter Olsen, Gjøvik Elin Marie Slåtsveen, Gjøvik Sven Sandvik, Gran Bodil Høistad, Hamar Terje Hoffstad RLF He Mari Mette Solheim, Hfk Randi Sletnes Bjørlo, Hfk Randi K. Øverland He/Op Erik Moberget, Løten Anna Ekrem, N-Land Bjug Ringstad Nhf Innlandet Petter Håkonsen, Rlf Gjøvik Anne Lene Trosviken, Stange Tore Stenseng, Søndre Land Anne Merethe Adresen, V-Toten Stein Vidar Bekkelund, Ø-Toten Øystein Sjølie, Hfk
2012 23.-25.jan	Gardermoen	Forankring av arbeidet med universell utforming i kommune og fylker	Stein Vidar Bekkelund, Ø.Toten Anne Merethe Andresen, V.Toten Bodil Høistad, Hamar Randi K. Øverland Pilotfylkene He/Op Anne Marie Stenmark, Hamar Wenche Lindberg, Eidskog Øystein Sjølie, Hedmark fylkeskommune Randi Sletnes Bjørlo, Hedmark fk Kjell Vada, Hamar kommune Sven Sandvik, Gran kommune Gerd Wang, Oppland fylkeskommune (pol) Ingvild Aarholdt Hegna, Oppland fylkeskommune Per Gunnar Krogh (?)

Vedlegg 3

Kartlegging av kommunesenter, rådhus og friluftsområder i kommuner i Hedmark og Oppland
Kartlegging av friluftsområder "Høst 2011" er flyttet til vår 2012.

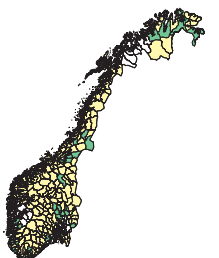
Oppland

Kommune	Kartlagt kommunesenter	Kartlagt rådhus	Kartlagt friluftsområde
Dovre	Sommer 2012	OK	
Etnedal			
Gausdal			
Gjøvik	OK	OK	Høst 2011
Gran	OK	OK	Høst 2011
Jevnaker	OK	OK	Høst 2011
Lesja	Sommer 2012	OK	
Lillehammer	OK		OK
Lom	Sommer 2012		
Lunner		Høst -11	
Nord Fron			
Nord Aurdal	OK	OK	OK
Nordre Land	OK	juni	OK
Ringebu	Sommer 2012		Høst 2011
Sel	OK		OK
Skjåk		OK	
Søndre Land	OK		Høst 2011
Sør Aurdal	OK	OK	
Sør Fron			
Vang	Sommer 2012		
Vestre Slidre			
Vestre Toten	OK		
Vågå		OK	
Østre Toten	OK	OK	
Øyer	Sommer 2012	OK	Høst 2011
Øystre Slidre	Sommer 2012	OK	OK

Hedmark

Kommune	Kartlagt kommunesenter	Kartlagt rådhus	Kartlagt friluftsområde
Alvdal	Sommer 2012		Høst 2011
Eidskog	OK	OK	
Elverum	OK	Flytter i nytt	
Engerdal	OK (ikke lagt inn)		OK
Folldal	3.prioritet		
Grue	3.prioritet		
Hamar	OK	OK	OK
Kongsvinger	OK	OK	
Løten	OK	OK	
Nord Odal	Sommer 2012		Høst 2011
Os	3.prioritet		
Rendalen	Sommer 2012		Høst 2011
Ringsaker	OK		OK
Stange	OK	OK	Høst 2011
Stor Elvdal	3.prioritet		
Sør Odal	3.prioritet		
Tolga	Sommer 2012	OK	Høst 2011
Trysil	OK		OK
Tynset	OK	OK	Høst 2011
Våler	3.prioritet		
Åmot	OK		Høst 2011
Åsnes	3.prioritet		

Møre og Romsdal

Pilotfylket Møre og Romsdal

Årsrapport 2011

Venstre: Ørskog kommune, Elvastien. Fotograf: Edmund Melkild, bygdebladet.
Høyre: Stranda kommune. Fotograf: Arne-Dag Gjerde, Møre og Romsdal fylkeskommune

1. Tiltak K1 Nasjonalt utviklingsprosjekt i fylkeskommuner og kommuner.

Miljøverndepartementet pekte i 2009 ut sju pilotfylker for universell utforming i Norge, der Møre og Romsdal er et av disse. Formålet med etableringen av pilotfylker er blant annet å virkeliggjøre nasjonale mål i Regjeringens handlingsplan "Norge universelt utformet 2025". Tiltaket skal være med på å implementere universell utforming i regional- og kommunalvirksomhet.

Pilotfylkeprosjektet er med på å synliggjøre Møre og Romsdal sin ambisjon og viser konkrete mål for arbeidet med universell utforming. Gjennom en rekke tiltak vil vi blant annet styrke kompetansen i egne organisasjoner, skape møteplasser og øke kunnskapen om universell utforming både lokalt og regionalt. Møre og Romsdal fylke har gode muligheter til å skape merverdi innenfor universell utforming. Universell utforming er et gjennomgående perspektiv i gjeldende fylkesplan, dette betyr at universell utforming skal ligge til grunn for verdier og holdninger i den fylkeskommunale planlegging og virksomhet. Arbeidet med universell utforming er et langsiktig og dynamisk arbeid.

Møre og Romsdal fikk pilotfylkestatus i 2009, og satsingen avsluttes i 2012 med levering av rapport i juni 2013. Prosjektplanen for prosjektperioden og de årlige handlingsplanene finnes på: <http://mrfylke.no/Pilotenuu>

2. Organisering og forankring.

Søknaden om å bli pilotfylke er et samarbeid mellom Fylkesmannen i Møre og Romsdal og Møre og Romsdal fylkeskommune, da disse var enhetsfylke på søknadstidspunktet. Prosjektleder har 50 % stilling til dette prosjektet for årene 2010-2012. Fylkesutvalget er som oppdragsgiver ansvarlig for å sikre politisk eierskap, forankring og legitimitet.

Styringsgruppe:

Styringsgruppa er sammensatt av prosjekteierne. Styringsgruppa hadde tre møter i 2011. Lederen for styringsgruppa er assisterende fylkesrådmann i Møre og Romsdal fylkeskommune. Fra Fylkesmannen deltok direktøren for Miljøvernavdelinga fram til sommeren 2011. Fra høsten 2011 har fylkeslegen vært Fylkesmannen sin representant i styringsgruppa. Prosjektleder fungerer som sekretær og er bindeleddet mellom styringsgruppe og prosjektgruppe.

Prosjektgruppe

Prosjektgruppa har endra størrelse underveis i prosjektet og har i 2011 hatt åtte faste administrative representanter fra fylkeskommunen og fylkesmannen. Prosjektgruppa hadde seks møter i 2011, i tillegg ble det gjennomført flere adhoc-møter med enkelte prosjektgruppemedlemmer ved behov.

Brukerorganisasjonene og de fylkeskommunale rådene som er en del av referansegruppa er kontaktet i forhold til noen av tiltakene.

3. Metode

Iverksettinga av vår handlingsplan følger sektoransvarsprinsippet. Handlingsplanen er bygget opp etter seks satsingsområder, der de berørte avdelingene er ansvarlige for gjennomføring av sine satsingsområder. Avdelingene som er involvert i et satsingsområde har en person med i prosjektgruppa. Disse er ansvarlige for kontakt med samarbeidspartnere, for at tidsfrister blir holdt og for statusrapporteringa for sitt satsingsområde.

Prosjektleder har ansvaret for framdrifta i prosjektet.

4. Oppnådde resultat

Prosjektgruppa har arbeidet etter regional handlingsplan for 2011. Nedenfor følger våre resultater i forhold til K1-tiltaket sine hovedmål:

Hovedmål 1 Integrere universell utforming i regional virksomhet og være forbilde for fylker og kommuner

Det er gjennom arbeidet med regional planstrategi vurdert om det skal utarbeides regional delplan for universell utforming. I stedet for en regional delplan er universell utforming lagt inn som gjennomgående perspektiv i Fylkesplan 2013-2016 som blir den overordna regionale planen i planperioden. Det er videre besluttet at det skal utarbeides et resultatmål som alle sektorene skal rapportere på årlig. Universell utforming som gjennomgående perspektiv er med på å synliggjøre at den enkelte sektor selv er ansvarlig for å gjennomføre universell utformingstiltak innenfor eget sektorområde.

I februar 2011 ble det arrangert et fellesmøte for folkehelseutvalget, likestillingutvalget, rådet for likestilling av funksjonshemma og eldrerådet der temaet var universell utforming. Hver avdeling i fylkeskommunen ble utfordra til å holde et innlegg ut i fra disse spørsmålene:

Hva er de viktigste utfordringene for universell utforming innen ditt fagområde?

Hva synes du skal prioriteres for å bedre situasjonen for universell utforming innenfor ditt fagområde?

Fylkeskommunale råd og utvalg fikk anledning til å kommentere innleggene og det fylkeskommunale arbeidet med universell utforming. Det var en nyttig og lærerik dag.

Hovedmål 2 Bistå kommunene innenfor eget fylke til å bli gode på universell utforming.

Molde, Kristiansund og Ålesund er med som pilotkommuner i K1-tiltaket. Det ble gjennomført to fellesmøter med pilotkommunene i 2011. Prosjektleder har også vært i møter med de ulike kommunene i forhold til deres videre arbeid og ytt hjelp til utarbeidelse av handlingsplaner. På bakgrunn av de innsendte handlingsplanene har Møre og Romsdal fylkeskommune

videreformidla det ekstraordinære tilskuddet fra Miljøverndepartementet til pilotkommunene. Alle planene er innenfor pilotfylkets egne satsingsområder, som er en del av kriteriene for å bli pilotkommune. Ålesund har deltatt på alle nettverksamlinger i 2011, Molde har deltatt på en, mens Kristiansund ikke har deltatt.

I september 2011 ble alle kommunene i Møre og Romsdal gjennom brev invitert til å være vertskommune for K5-samlinger i fylket. Pilotkommunene ble spesielt oppfordret til å være verter. Det er planlagt fire K5-samlinger våren 2012, i Kristiansund, Molde, Ulstein og Ålesund. Vi vil bruke K5 i forhold til vårt satsingsområde kompetanseheving og på denne måten tilby lik opplæring til alle kommuner. Både administrativ og politisk ledelse i kommunene og lokale byggherrer/byggefirma vil bli invitert til å delta. Vi vil bruke K5-kursinstruktørene i Møre og Romsdal til dette arbeidet.

Møre og Romsdal fylkeskommune arrangerer plannettverk 2-3 ganger i året. Plannettverkene er et uformelt nettverk for planleggere, politikere og andre som er involvert i planarbeid. Prosjektleder var med på de første samlingene i 2011 og orienterte om pilotfylkeprosjektet i Møre og Romsdal.

Møre og Romsdal fylkeskommune gir uttalelser om universell utforming i alle plansaker. Rapporteringer fra KOSTRA (pr 31. mars 2011) viser at 13 kommuner i fylket har retningslinjer om universell utforming i sine vedtatte kommuneplaner. Gjennom tettstedsprogrammet jobber fylkeskommunen med å stimulere til utvikling av livskraftige og bærekraftige kommunesentrum, i dette arbeidet har man også mye fokus på universell utforming. 6. oktober 2011 var by- og tettstadskoordinator i avisa der han oppfordrer kommunene til å utarbeide lysplanar som en del av den universelle utforming i sentrum. Tettstedsprogrammet har i 2011 stilt krav om universell utforming som standard i tilsagnsbrevene fra regional- og næringsavdelinga. Det er også økt fokus og krav til universell utforming ved tildeling av spillemidler og i planarbeidet på kulturavdelinga.

Fylkesrådsmøtene ble i 2011 lagt ut i kommunene der en har invitert inn omliggende kommuner, temaet på disse møtene har vært universell utforming. Blant annet har erfaringer fra noen kommuner blitt presentert. Dette har vært med på å øke interessen for emnet og vært særlig viktig for å belyse hva den enkelte kommune gjør og kartlegge utfordringene de har i forhold til arbeidet med universell utforming.

Hovedmål 3 Være dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming ved å ta initiativ og medvirke i ulike nettverk og samarbeidsfora

På bakgrunn av workshop på en nettverksamling på Sola i 2011 ble det i slutten av 2011 oppretta kontakt mellom Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag fylkeskommune, Verdal og Trondheim kommune og Statens Vegvesen om å arrangere en regional samling i Midt-Norge, med tema universell utforming-drift og vedlikehold av veier og uteområder.

I slutten av 2011 satt Deltasenteret ned en programkomite som skal arbeide frem en konferanse i Molde i september 2012. I programkomiteen er pilotfylkeprosjektet i Møre og

Romsdal, Sogn og Fjordane fylkeskommune og Rogaland fylkeskommune representert. Komiteen hadde to møter i 2011 og vil ha løpende kontakt frem mot konferanse

Hovedmål 4 Initiere og delta i delprosjekter sammen med kommuner, nasjonale og/eller regionale kompetansemiljøer

Prosjektleder har vært på flere befaringer og i møter med ulike kommuner i fylket, blant annet har prosjektleder vært i Nesset kommune på befaring i forhold til deres ønske om å skape friluftsområder for alle. Sula bibliotek i Sula kommune er valgt til fylket sitt "eksempelbibliotek" og fra plan- og samhandlingsmidlene til fylkeskommunen har vi tildelt økonomiske midler til Fylkesbiblioteket og Sula bibliotek. I forbindelse med dette arbeidet vil prosjektleder delta i noen arbeidsmøter for å sikre at universell utforming blir ivarettatt.

Prosjektleder har også hatt innlegg om universell utforming og pilotfylkeprosjektet på en bibliotekleiarsamling i mars 2011. Tilstede var også funksjonskonsulentene på Deichmanske biblioteket og fortalte om det tilgjengelige bibliotek og deres erfaringer med et tilgjengeleg bibliotek.

Pilotfylkeprosjektet var oppdragsgiver på Ungt Entreprenørskap sin gründer camp på høgskolen i Molde i mai. Gründercampen var for sykepleie- og vernepleiestudenter og i alt 75 studenter deltok. Vi var med på å forme det faglige innholdet og i utarbeidelse av oppdraget. Onny Eikhaug fra Norsk Designråd var blant annet med og holdt foredrag og deltok i juryen. På bildet til venstre er Ingar Aas, leder Eldreråd i Molde, i dialog med studentene, han var med som veileder.

Møre og Romsdal var vert for pilotfylkesamlingen som Miljøverndepartementet arrangerte i Molde i mars 2011. Temaet for denne samlinga var Design og universell utforming i regional utvikling – hvor ligger mulighetene? Flere regionale aktører var tilstede og holdt innlegg på samlinga.

Hovedmål 5 Aktiv og utadrettet kunnskaps- og resultatformidling

Møre og Romsdal Fylkeskommune gir i samarbeid med Møreforskning AS ut RISS. RISS skal gjennom fagartikler belyse tema som er av betydning for samfunnsutviklinga i fylket vårt. I 2011 var det to artikler i RISS der universell utforming var tema. Stina Søvinsen fra Husbanken ble engasjert og skrev artikkelen "Hundre bursdager i egen bustad", mens Evastina Björk skrev artikkel nummer to med tittel "Why did it tak four times longer to create the Universal design solution". Prosjektleder koordinerte dette arbeidet. RISS 2011 og artiklene i sin heilhet finnes på denne nettsida: <http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/RISS>

<http://mrfylke.no/Tenesteomraade/Plan-og-analyse/Statistikk-og-analyser/RISS>

Prosjektleder skrev selv en kronikk i Romsdals Budstikke i 2011. Kronikken belyste de ulike utfordringene personer med redusert funksjonsevne kan møte i friluftslivet.

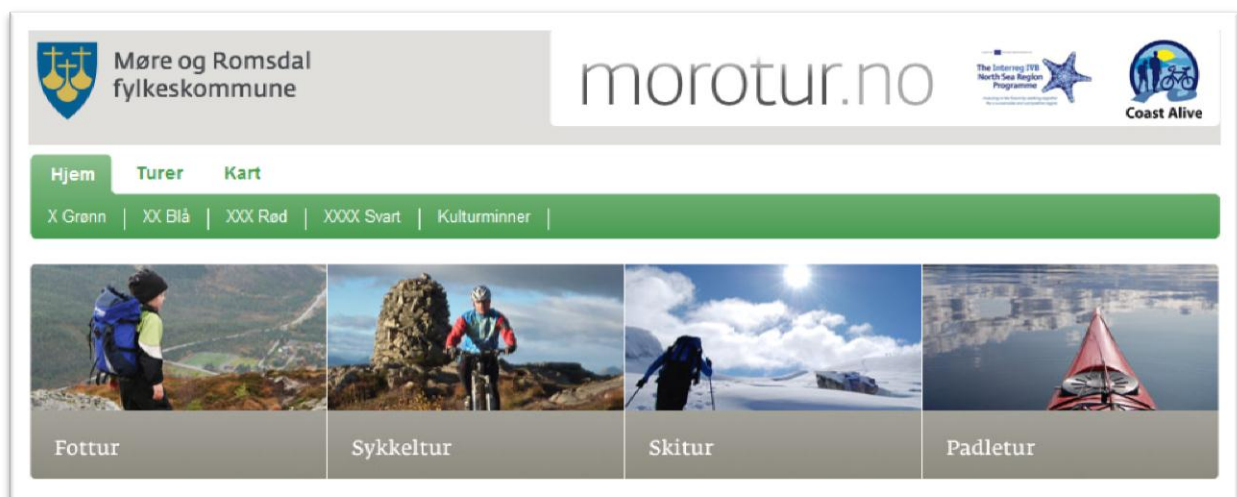
Pilotfylkeprosjektet har delt ut to priser i 2011. Prisen for best universelt utforma tursti ble tildelt Ørskog kommune og Elvastien, mens Stranda kommune fikk pris for best universelt utforma byrom. Mer om Elvastien i Ørskog kommune her: [Plass for best universelt utformet friluftsområde i Møre og Romsdal](#). Prisene ble delt ut på

konferansen "Universell utforming langs land og vatn" som pilotfylkeprosjektet arrangerte i Ålesund november 2011. 80 personer deltok fra i alt 21 ulike kommuner i fylket, i tillegg var en del brukerorganisasjoner og politiske råd representert.

Det ble i regi av pilotfylkeprosjektet arrangert et seminar om universell utforming på nettsider for webredaktører og webskribenter i administrasjonen i fylkeskommunen og på de videregående skolene i Møre og Romsdal. Funka Nu deltok som foredragsholdere. Til dette tiltaket fikk vi støtte fra dei sentrale opplæringsmidlene i fylkeskommunen.

Satsingsområder

Møre og Romsdal sin handlingsplan er bygget opp etter satsingsområder, blant annet har vi et satsingsområde innenfor friluftsliv. Nettportalen morotur.no er mellomanna etablert, i nettportalen graderes turløyper etter fire forskjellige vanskelighetsgrader, der den grønne presenterer de turer og ruter som er tilnærmet universelt utforma.

Innenfor samferdsel er det startet opp et arbeid med å kartlegge tilkomsten langs Timesekspressstraseen (E-39), på ni trafikkterminaler og på 13 ilandstigningsanlegg for

hurtigbåt. Kartlegginga av holdeplasser langs E39 er utført av Statens vegvesen. Trafikkterminalene og ilandstigningsanleggene for hurtigbåt skal gjennomføres av handikap- og blindeforbundet i 2012. Forbundene skal benytte egne sjekklister for universell utforming i kartlegginga.

De andre satsingsområdene er beskrevet i rapporteringa ovenfor, i forhold til de nasjonale hovedmål.

Mer om pilotfylket Møre og Romsdal kan leses på www.mrfylke.no/pilotenuu hvor vi jevnlig publiserer artikler om universell utforming og arbeidet i regionen.

Økonomi

I 2011 fikk prosjektet kroner 250 000 i basistilskudd fra Miljøverndepartementet, disse midlene er i hovedsak brukt til tiltak jmf. handlingsplanen for 2011. Møre og Romsdal fylkeskommune dekker lønnsutgifter til prosjektleder (50 %).

Gevinstrealisering

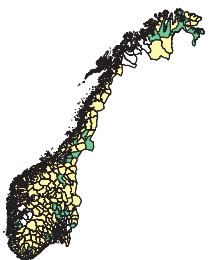
Pilotfylkeprosjektet i Møre og Romsdal vil ha god nytte for fylkeskommunen, fylkesmannen, kommunene og politikerne regionalt. I tillegg vil pilotfylkeprosjektet ha nytte for Miljøverndepartementet og et viktig bidrag for at de nasjonale hoved- og resultatmål skal oppnås. I pilotfylkeprosjektet er det i hovedsak kvalitative gevinster.

I Møre og Romsdal satses det for eksempel mye på kompetanseheving. Kompetanseheving er slik vi ser det et viktig område, men et område som ikke nødvendigvis gir gevinster direkte. Vi håper at en om noen år kan se at flere kommuner i fylket har kommunale planer med vedtatte retningslinjer om universell utforming, dette vil være en direkte målbar gevinst i prosjektet.

Prosjektfaglig evaluering

Prosjektorganiseringen i Møre og Romsdal er hensiktsmessig i forhold til våre arbeidsfelt og organisering til daglig, der de ulike avdelingene som er med i prosjektet har sine satsingsområde i handlingsplanen og derigjennom et ekstra fokus på universell utforming. Det er svært nyttig at prosjektleder har 50 % arbeidstid til prosjektet, dette gir muligheter til å følge opp prosjektet på tvers av avdelinger, i kommunene og delta på de nasjonale samlingene.

Nord-Trøndelag

1. K1: Nasjonalt utviklingsprosjekt i fylkeskommuner og kommuner

Nord- Trøndelag er pilotfylke for universell utforming under tiltak K1 i Regjeringens handlingsplan "Norge universelt utformet 2025". Universell utforming inngår i fylkenes ordinære ansvar og oppgaver, både gjennom egne oppgaver og ved veiledning overfor kommunene, men som pilotfylke skal vi øke innsatsen på regionalt nivå utover det ordinære og tilføre den nasjonale satsningen på universell utforming en merverdi. Samhandling mellom fylket, kommuner, nasjonale instanser, interesseorganisasjoner og private aktører har stått sentralt i 2011.

Pilotfylkesatsingen er et samarbeid mellom Fylkesmannen og fylkeskommunen.

Her er lenke til prosjektplanen fra 2009 og revidert plan fra 2011:

<http://www.ntfk.no/Arbeidsomrader/universell%20utforming/Sider/default.aspx>

2. Organisering og forankring

I juni 2011 ble prosjektplanen fra 2009 revidert og konkretisert med hoved- og resultatmål, prioriterte tiltak og milepæler. Revidert plan ble godkjent av Fylkesrådet 27. juni 2011.

Prosjektleder, som er ansatt i 50 % stilling for de tre årene 2010-2012, jobbet deler av 2011 80 %. Prosjektleder har kontor på Regional utviklingsavdeling på Fylkets hus, Steinkjer.

Styringsgruppa hadde møte i juni 2011, hvor revidert prosjektplan ble godkjent.

Lederen for styringsgruppa er Fylkesråd for helse og miljø. Fra Fylkesmannen deltar kommunaldirektøren, fra fylkeskommunen fylkesutviklingssjefen, fra RLF deltar leder (politisk valgt) og brukerrepresentant. Prosjektleder er sekretær.

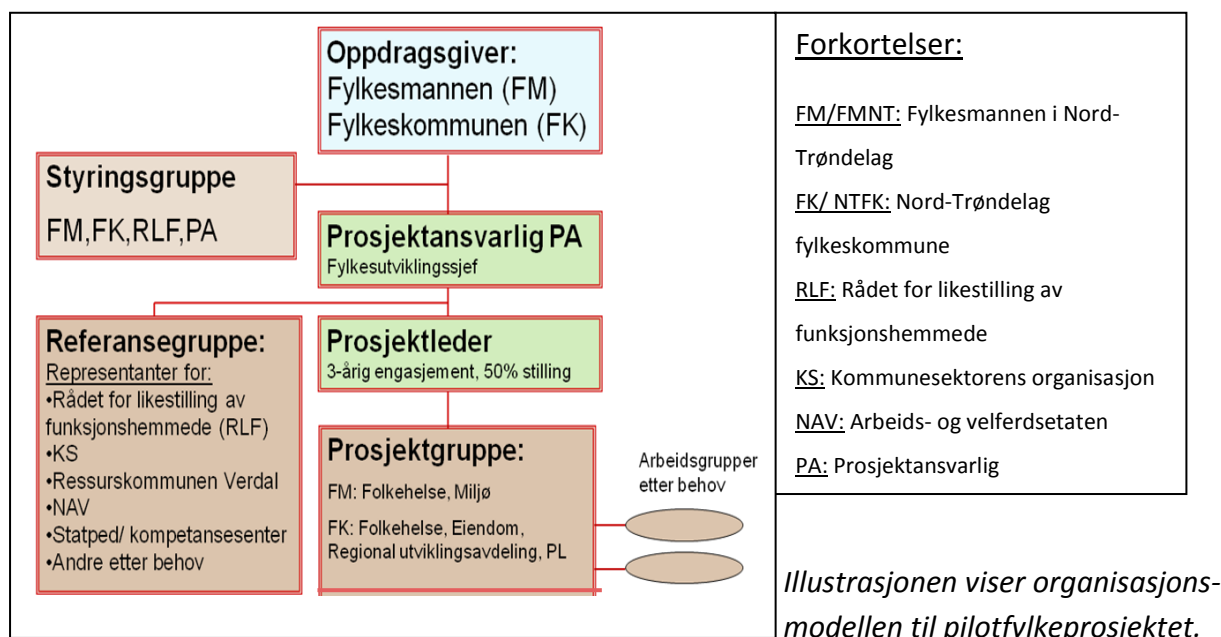
Referansegruppa er, som organiseringsmodellen på neste side viser, bredt sammensatt.

Gruppa har hatt to møter i 2011. Møtene ble kombinert med befaring, til Verdal videregående skole, Statped Røstad og Trønderhallen. Prosjektgruppa inviteres til møtene.

Prosjektgruppa har seks faste deltakere fra ulike avdelinger hos FM og FK, i tillegg til prosjektleder. Gruppa har hatt 7 møter i 2011.

Det utarbeides møtereferat fra alle møter, disse arkivføres i fylkeskommunens arkiv.

Organiseringsmodellen fra 2009- planen fungerer godt og er videreført i 2011.

3. Metode

Prosjektplanen, både 2009- og 2011- versjonen, er basert på PLP- metoden, Prosjektleder-prosessen, eid av Innovasjon Norge. Prosjektet er organisert med utgangspunkt i sektoransvarsprinsippet, noe som gjenspeiles i organiseringsmodellen over.

Prosjektleder har hovedansvar for framdrift i prosjektet, men er avhengig av initiativ og støtte fra de ulike gruppene og deres medlemmer. Prosjektgruppa er særlig viktig for den "daglige driften" med sin sammensetning av medarbeidere fra NTFK og FMNT og jevnlig møter.

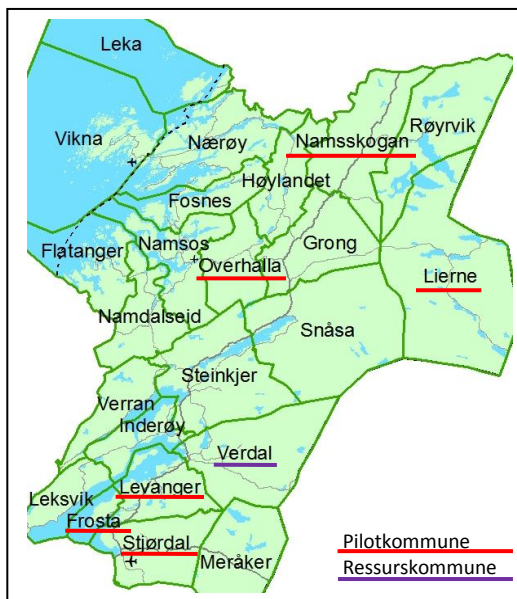
4. Oppnådde resultater

Nord- Trøndelag arbeider etter prosjektplanen fra 2009/2011, den nasjonale prosjektbeskrivelsen fra MD datert 17. mars 2010 og Regjeringens handlingsplan. Punktene under refererer til den nasjonale prosjektbeskrivelsen, mens K1/K4 etc. refererer til Regjeringens handlingsplan.

K1: Nasjonale utviklingsprosjekt

Pkt. 2.1. Etablere nye pilotkommuner i eget fylke.

Aktiviteten i kommunene har variert i 2011. De fleste har arrangert temamøter og hatt fokus på intern skoling. Flere har i tillegg fokus på kartlegging og utbedring av kommunale bygg/ kommunesentra. Satsingen er forankret både politisk og administrativt i kommunene. Alle pilotkommunene planlegger videre aktivitet i 2012.

I januar møttes de seks pilotkommunene i fylket på et møte i Steinkjer. Tema var føringer for arbeidet videre, erfaringsutveksling og rapportering. Ressurskommunen Verdal bidro med praktiske erfaringer og råd på veien.

Aktiviteten i kommunene bidrar positivt og øker fokuset på universell utforming i fylket.

Kartet viser pilotkommunene i fylket.

Nord-Trøndelag har oppnådd K1- målet om at fylkene og 25 % av kommunene bør aktivt med det nasjonale utviklingsprosjektet innen 2015.

Pkt. 2.3. Bidra til samarbeid kommune/nasjonalt arbeid friluftsområder/luftkvalitet

Friluftsmidler og "10 tips"

Ved utdelingen av NTFK's friluftsmidler ble tiltak som retter seg mot alle, uavhengig av alder og funksjonsevne, prioritert. Folderen "10 tips for bedre tilgjengelighet i friluftsområder", utarbeidet i piloten, ble lagt ved samtlige tilsagnssvar. I tillegg ligger den på NTFKs hjemmesider i tilknytning til søknadsskjema og informasjon om friluftsmidlene:

<http://www.ntfk.no/Arbeidsomrader/regionalutvikling/Sider/Friluftsliv.aspx>

"Over dørstokken"

Nord-Trøndelag bidro med stand og holdt innlegg på den nasjonale konferansen om friluftsliv, universell utforming og nærmiljø, "Over dørstokken", i Haugesund i november, med fokus på fylkenes påvirkningsmuligheter gjennom egne plan- og gjennomføringsverktøy:

<http://www.universell-utforming.miljo.no/pilotfylkene/1282-friluftsliv-i-nord-trondelag>

Økonomisk støtte fra pilotfylket til pilotkommunene til oppgradering av friluftsområder

De 30 000,- som pilotkommunene mottok fra pilotfylket i 2010 er blitt brukt til oppgradering av sentrale friluftsområder i kommunene i 2011. Dette støtter opp under punkt 3.2.1 i Regjeringens handlingsplan, om at kommunene bør ha universelt uformede friluftsområder for allmenn bruk.

Stjørdal har investert i rullestolmatte for å bedre tilgjengeligheten i friområdet Storvika. Foto: J. Engan.

Pkt. 3.1. Tiltak K5, kompetanseprogram for politikere og ansatte i kommunene.

Brev til KS Nord-Trøndelag

Piloten har, etter vedtak i referansegruppa, skrevet brev til KS Nord-Trøndelag med kopi til alle kommunene i fylket, og oppfordret til å bruke K5 i forbindelse med politikeropplæringa.

"Ambassadør"

Pilotfylket har promotert programmet og lokale instruktører i ulike sammenhenger, for eksempel ved møter internt i NTFK/FMNT, i RLF, og på Plandag for alle kommunene i fylket.

Pkt. 3.2. Tiltak P1. Universell utforming i kommunesentrene

"Vegen til et universelt utforma kommunesenter"

I juni arrangerte vi i samarbeid med ressurskommunen Verdal fagdag "Vegen til et universelt utforma kommunesenter". Både befaring, introduksjon til K5 og informasjon om Verdals arbeid med sentrum stod på programmet. Alle kommunene i fylket ble invitert. Se vedlegg.

<http://www.universell-utforming.miljo.no/ressurskommunene/1213-et-universelt-kommunesenter>

Pkt. 4.1. Initiere/delta i delprosjekt kommuner, nasjonale/regionale kompetansemiljøer.

Pris for god universell utforming

Etter forslag fra referansegruppa oppretta RLF i 2011 en pris for god universell utforming.

Det var tre gode kandidater med til finalen, og Værnesregionen legevakt trakk det lengste strået. Prisen ble delt ut av fylkesordføreren på KS sin høstkonferanse i november.

Faksimile fra Trønder- Avisa.

Etterutdanningskurs ved NTNU

Frans Lundqvist (NTFK) og prosjektleder deltok på kurset AAR6051 Universell utforming: Planlegging og utforming av våre fysiske omgivelser ved NTNU i 2011. En oppsummering av eksamensoppgavene er lagt ved som vedlegg bakerst i rapporten.

Studietur til Barcelona

Toril Bj. Skjørholm (FMNT) og prosjektleder deltok på KS sin studietur til Barcelona i mai. Vi har holdt i ettertid holdt innlegg og foredrag i ulike sammenhenger, med bilder fra Barcelona og informasjon om byens mangeårige og positivt fokuserte arbeid med universell utforming, og ser at det virker inspirerende.

Regional konferanse 2012

I etterkant av MDs samling på Sola i mai ble det satt i gang et arbeid med å planlegge en regional konferanse om universell utforming, drift og vedlikehold av veger og uteområder i 2012. Dette er i samarbeid med fylkeskommunen i Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal, ressurskommunene Verdal og Trondheim, samt Statens vegvesen region Midt.

Pkt. 5.2. Formidling på kurs og konferanser.

Prosjektleder har informert om universell utforming og pilotfylkearbeidet internt ved de ulike avdelingene hos Fylkesmann og fylkeskommune, og i flere eksterne fora, for eksempel:

- Landskonferanse for fylkeskommunale råd for likestilling av funksjonshemmede.
- Spillemiddelkonferansen i Trøndelag. "Uu i Trøndelag og Barcelona".
- "Over dørstokken", nasjonal konferansen om friluftsliv, universell utforming og nærmiljø. Her hadde vi i tillegg til innlegg egen stand, med rollup og "10 tips".
- KS sin nasjonale temadag på Lillestrøm 2. desember. "Erfaringer og strategier fra NT".

K4: Bidra til at regionale utviklingsmidler kan gå til investeringer og planlegging i tråd med uu

- I 2011 ble universell utforming løftet opp som et sentralt perspektiv i RUP (regionalt utviklingsprogram i Nord- Trøndelag), fra 2010 ble det et tildelingskriterium.
- Avdeling for kultur har fokus på uu og stiller krav til dokumentasjon ved tildeling av spillemidler til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg og til kulturbygg.
- Om midler til friluftsmål, se punkt 2.3 på side 3.

5. Økonomi

I 2011, som i 2010, bidro MD med kr 250 000,-. FMNT og NTFK bidro med kr 125 000,- hver. Vi hadde med oss et overskudd fra 2010. Pilotprosjektet har hatt et forbruk på ca kr 600 000,- i 2011, som budsjettert. Se for øvrig egen regnskapsoversikt sendt MD i januar 2012.

6. Gevinstrealisering

Arbeidet med pilotfylkeprosjektet er prosessorientert og sektorovergripende, og konkret nytteverdi er vanskelig å måle. Vi hevder likevel at økt kompetanse og fokus på uu- satsingen i fylket og pilotkommunene, samt bevisst bruk av planer og tilskuddsmidler gjør at Nord-Trøndelag har kommet lenger i arbeidet med uu i 2011 enn om fylket *ikke* hadde vært pilot.

7. Endringer og tillegg

Arbeidet i 2011 har i stor grad vært i tråd med prosjektplanen fra 2009, men med noe ulikt fokus på de enkelte områdene. Opprettelsen av pilotkommunene kom som en ny oppgave i 2010 og ble fulgt opp med en samling i januar, noe oppfølging underveis (i hovedsak per e-post og telefon), samt rapportering ved årsskiftet. Alle pilotkommunene planlegger videre aktivitet i 2012. Aktiviteten i kommunene bidrar positivt og øker fokuset på uu i fylket.

8. Prosjektfaglig evaluering

Sektorovergripende prosessarbeid tar tid, og ikke absolutt alle milepælene i 2011 er nådd. Likevel mener vi prosjektets organisering og grupper jevnt over fungerer bra. I løpet av 2012 vil Nord-Trøndelag komme enda et stykke nærmere et universelt utforma Norge 2025.

Vi har god erfaring med å kombinere ulike aktiviteter og arenaer, eksempelvis ble pilot-kommunemøtet i januar lagt i forbindelse fylkesmøte i RLF, prosjektgruppa inviteres med på møter i referansegruppa, og Tilgjengelighetsprisen ble delt ut på KS sin høstkonferanse.

Halvvegsevaluering og revidering av prosjektplanen i juni var nyttig for å spisse satsingsområdene, og særlig konkretiseringen med milepæler har bidratt positivt til framdriften i prosjektet.

9. Dokumentasjon

Ett av hovedmålene er å øke kunnskapen om universell utforming blant medarbeiderne i fylkeskommunen og Fylkesmannen. Dette har stått i fokus i 2011. Her vil vi trekke fram to tiltak fra 2011, hvor målet var å kunne nå flest mulig av medarbeiderne, ved konsentrert bruk av tid og ressurser.

Intern kampanje på fylkeskommunens intranett; "Visste du at...". Desember 2011.

I samarbeid med kommunikasjonsavdelinga hadde vi fokus på universell utforming i en drøy måned. I denne perioden stod en "rollup" med informasjon om universell utforming og pilotfylket Nord-Trøndelag sentralt plassert i foajeen.

Ukentlig ble det lagt ut faktainformasjon om temaet på intranett, under overskriften "Visste du at...". Dette rettet seg mot alle de ansatte i fylkeskommunen, også de videregående skolene. Kampanjen ble avsluttet med en uhøytidelig quiz med 10 spørsmål, og alle de som svarte og samtidig oppgav navnet sitt (ca 70 stk) var med i trekningen av en universelt utforma premie. En gjennomgang viste at alle avdelingene ved Fylkets hus var representert i svarbunken, samt 9 av 11 videregående skoler.

Foto fra "treffpunkt", et ukentlig møte for lederne på Fylkets hus. Fylkesutviklingssjefen, prosjektansvarlig for pilotfylkeprosjektet, trakk tre heldige vinnere av tannbørster fra Jordan. Tannbørste og innpakning er prisbelønt for god design og en utviklingsprosess i samarbeid med elitebrukere som barn, revmatikere og svaksynte.

Temalunsj hos Fylkesmannen. "Fra Verdal til Barcelona". Juni 2011.

Vi var godt fornøyd med responsen, med ca 25 deltakere, og alle avdelinger var representert. I løpet av to timer ble det servert en spanskinspirert lunsj og det ble gitt en innføring i universell utforming via tekst, film og bilder, med særlig fokus på Fylkesmannens arbeidsoppgaver og arbeidshverdag.

Toril Bjørken Skjørholm (sosial, helse og barnevernsavdelingen hos Fylkesmannen) og prosjektleder fortalte om Barcelonas satsing på "inclusive design". Den lokale vinklingen mot Verdal skyldes at kommunen i en årrekke har jobbet for å få et mer inkluderende bysentrum.

Invitasjonen ligger som vedlegg i rapporten.

INVITASJON TIL FAGLUNSJ UNIVERSELL UTFORMING

Til: Alle ansatte hos Fylkesmannen

Tid: Torsdag 23. juni klokka 10:00 – 12:00

Sted: Møterom Stiklestad

Fra Verdal til Barcelona...

Program:

- ✓ Universell utforming. Hva, hvem, hvorfor?
- ✓ Pilotfylket Nord- Trøndelag
- ✓ Bilder fra Barcelona / design for all
- ✓ Film: "Universell utforming for folk flest"
- ✓ Kompetanseprogram for universell utforming

Verdal
Foto: Øivind Holand

Barcelona
Foto: Anne Caroline Haugan

Det blir servert enkel, **spanskinspirert lunsj**. Kaffe og te.

Arrangementet er **gratis**. Påmeldingsfrist er satt til **15. juni 2011**:

Toril Bjørken Skjørholm tbs@fmnt.no eller anne-caroline.haugan@ntfk.no

VEIEN TIL ET UNIVERSELT UTFORMET KOMMUNESENTER

Ressurskommunen Verdal og Pilotfylket Nord-Trøndelag inviterer til fagdag

Tid: Tirsdag 21. juni kl 10.00- 14.30

Sted: Kommunestyresalen i Verdal rådhus

Program:

- Planarbeid av uteområder og byrom i Verdal
- Presentasjon av relevante moduler i Statens bygningstekniske etats kompetanseprogram for universell utforming
- Lunsj på Verdal Hotell
- Byvandring i sentrum og den nye passasjen under jernbanen
- Oppsummering/ diskusjon

Målgruppe:

Kommunene i Nord- Trøndelag, Fylkesmannen og Fylkeskommunen i Nord-Trøndelag, pilotkommunen Malvik og ressurskommunen Trondheim, KS i Nord-Trøndelag, Statens vegvesen, Planavdelingen i Innherred – Samkommune, Teknisk og Helse i Verdal og Levanger, Rådene for likestilling av funksjonshemmede i Verdal, Levanger og N-T.

VELKOMMEN!

BYROM OG HJERTEROM Verdal – en by for ALLE

Pris: Gratis

Påmelding: Innen 10. juni til

kari.g.naess@verdal.kommune.no

Fylkesmannen
i Nord-Trøndelag

- et ansvar for **FYLKESTINGET**
i Nord-Trøndelag

www.ntfk.no

Verdal
kommune

Studentoppgaver fra NTNU:**Kurset AAR6051 Universell utforming: Planlegging og utforming av våre fysiske omgivelser.**

Universell utforming av transportkjeden ved videregående skoler

Fra bussholdeplass til hovedinngang

- med fire videregående skoler i Nord-Trøndelag som eksempel

Prosjektlederen for pilotfylkeprosjektet, AC Haugan, tok utgangspunkt i ett av tiltakene fra prosjektplanen og evaluerte en avgrenset del av transportkjeden ved fire videregående skoler i fylket. Fylkeskommunen eier og drifter de videregående skolene, og har samtidig ansvar for skoleskyssen. De fysiske løsningene ble vurdert etter befaring og intervju med prosjektlederne. Oppgaven peker på viktigheten av å ha fokus på uu gjennom hele prosessen, samt utfordringer ved samarbeid på tvers av sektorene i fylkeskommunens organisasjon. Dette arbeides det videre med nå.

Flere av funnene er av mer generell karakter og er oppsummert i "5 råd":

Fem universelle råd for transport og hovedatkomst ved skoleutbygginger

1. Løft blikket utover bygningskroppen. En skole er ikke bare en bygning, men også utearealer for lek og trafikale løsninger. Bygningen vil aldri fungere optimalt om ikke omgivelsene fungerer.
2. Avklar de overordnede trafikkforholdene tidlig i prosessen. Involver berørte parter, både interne etater og eksterne aktører, så som det kommunale rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, Statens vegvesen, NTFK, busselskap etc.
3. Kort avstand og god orienterbarhet mellom bussholdeplass og hovedinngang er et viktig premiss for å få en god universell utforming.
4. Økonomisk ramme må omfatte kostnader til utendørs anlegg og trafikale løsninger.
5. Hold fokus, også på detaljutformingen! Gode universelt utformede løsninger krever systematisk arbeid gjennom hele prosessen.

Studentoppgaver fra NTNU:

Kurset AAR6051 Universell utforming: Planlegging og utforming av våre fysiske omgivelser.

Frans Lundqvist, arkitekt ved eiendomsavdelingen i NTFK og medlem i prosjektgruppa, valgte å skrive om universell utforming i bygningene som huser yrkesfag.

Formålet med oppgaven var å finne ut og belyse hvordan universell utforming kan implementeres på en hensiktsmessig måte i de videregående skolenes yrkesfaglige arealer. I tillegg var det et mål å skape oppmerksomhet og øke bevisstheten ved universell utforming internt i NTFK.

Status quo ble undersøkt ved tre skoler i Nord- Trøndelag ved hjelp av befaring og intervju av administrasjonen i Fylkets hus og av ansatte ved skolene.

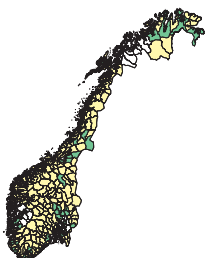
Oppgaven viser flere interessante funn om:

- Ulike holdninger.
- Tolkning av lovverket.
- Kunnskapsnivå.
- utfordringer knyttet til diskusjonen om hvor langt en skal strekke universell utforming.

Konklusjonen, i korte trekk:

- NTFK bør gå videre med problemstillingene:
 - Det er behov for bevisstgjøring og kompetanseheving for planleggere, det administrative og det pedagogiske personalet.
 - Det er ønskelig med et utviklingsprosjekt eller lignende for tilgjengelighet og inkludering, i samarbeid med byggplanleggere, pedagoger og ergoterapeuter.

Rogaland

ROGALAND
FYLKESKOMMUNE

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

Pilotfylket Rogaland Verbal rapportering for 2011

Tegning: Egil Bjørgøen

”Likeverdige levekår for alle, i alle faser av livet.”

1. Innledning

Rogaland fylkeskommune ble valgt som ett av åtte pilotfylker i Norge i mai 2009. Dette er ihht tiltak K1 i Regjeringens handlingsplan for universell utforming 2009-2013. Universell utforming utvikles som en strategi i kommunal og regional planlegging og forvaltning. Tiltaket inkluderer ressurskommuner, pilotfylker og nye pilotkommuner.

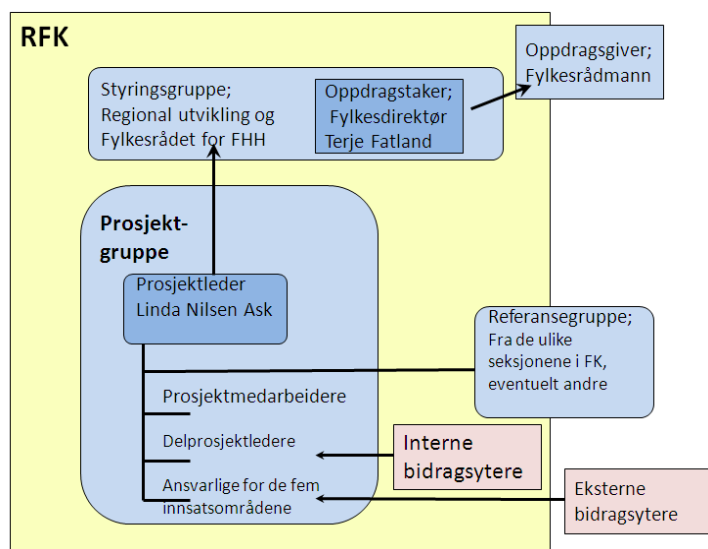
Fylkesdelplan for universell utforming 2007-2011 for Rogaland ble enstemmig vedtatt i Fylkestinget mars 2007. Senere på høsten ble planen godkjent i Miljøverndepartementet. I vedtaket fra fylkestinget ble det samtidig vedtatt "å fremme en søknad om at Rogaland får status som spydspissfylke for universell utforming". Det var på grunnlag av dette vedtaket at Rogaland fylkeskommune søkte om å bli et pilotfylke etter invitasjon fra Miljøverndepartementet januar 2009.

Prosjektplanen for pilotfylket Rogaland er lagt ut på Miljøverndepartementets nettsider eller se linken [her](#)

2. Organisering/forankring

Fylkesdelplanen for universell utforming

Fylkesdelplanen er retningsgivende for kommunal og statlig planlegging og forpliktende for fylkeskommunens egen virksomhet. Sektoransvarsprinsippet ligger til grunn for oppfølging av fylkesdelplanen. Fylkesrådet for funksjonshemmede har en aktiv rolle i å følge opp arbeidet med universell utforming i Rogaland.

Fylkesrådmannen og fylkesrådet for funksjonshemmede er styingsgruppe i dette prosjektet.

I tråd med fylkesdelplanens tiltak er det ansatt en rådgiver og prosjektleder i 100 % stilling for oppfølging av tiltak i fylkesdelplanen.

Prosjektleder for oppfølgingen av fylkesdelplanen for universell utforming er også prosjektleder i pilotfylkeprosjektet.

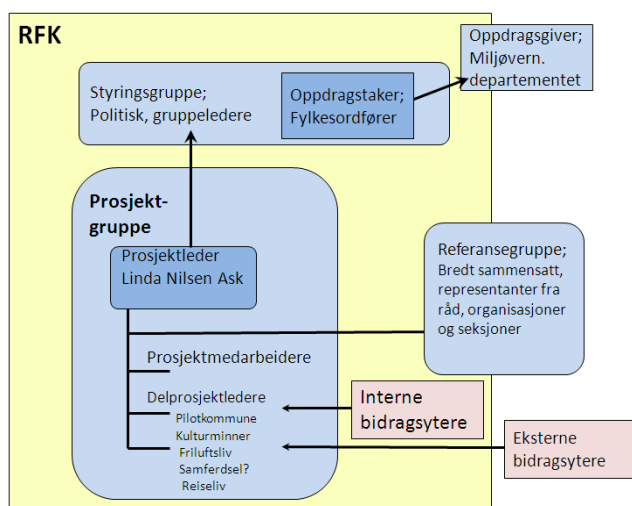
Hver seksjon har ansvar for universell utforming innen sitt ansvarsområde. En representant fra hver seksjon har deltatt i de månedlige gruppemøtene siden høsten 2008, der oppfølgingen av planen har vært og er i fokus. Høsten 2010 ble denne gruppa utnevnt som referansegruppe med ca 4 møter i året.

En representant fra hvert av satsningsområdene i fylkesdelplanen utgjør nå en prosjektgruppe. Denne gruppa har møter en gang i måneden og er også prosjektgruppe for pilotfylkeprosjektet. Dette med bakgrunn i at arbeidet med oppfølgingen av fylkesdelplanen for universell utforming pågår parallelt, og samordnet med arbeidet i pilotfylkeprosjektet. Se vedlagt organisasjonskart.

Møtereferatene fra denne gruppa i tillegg til rapporteringer til Miljøverndepartementet brukes som rapportering til styringsgruppa og leder.

Pilotfylkeprosjektet

Ansvarlig for pilotfylkeprosjektet er Rogaland fylkeskommune i samarbeid med Fylkesmannen i Rogaland.

Styringsgruppen er fylkesordfører sammen med gruppelederne for de politiske partiene i fylket.

Referansegruppa har representanter fra fylkesmannen, fylkesrådet for funksjonshemmede, brukerorganisasjonene, friluftsrådene, Reiselivsnæringen ved region Stavanger, Kolumbus og Statens vegvesen, NHO, LO og KS i tillegg til deltakere fra satsningsområdene i administrasjonen.

Det er dannet arbeidsgrupper på flere områder. Se vedlagt organisasjonskart.

Det utarbeides årlig en politisk sak til fylkesutvalget og fylkesrådet for funksjonshemmede med orientering om status i arbeidet med universell utforming i fylkeskommunen. I saksfremlegget blir blant annet denne verbale rapporteringen til Miljøverndepartementet vedlagt.

Forankring

Fylkesdelplan for universell utforming 2007-2011 for Rogaland ble enstemmig vedtatt i Fylkestinget mars 2007. Senere på høsten ble planen godkjent i Miljøverndepartementet. I vedtaket fra fylkestinget ble det samtidig vedtatt "*å fremme en søknad om at Rogaland får status som spydspissfylke for universell utforming*". Det var på grunnlag av dette vedtaket at Rogaland søkte om å bli et pilotfylke.

3. Metode

Fylkesdelplanen er et viktig grep i arbeidet med å sikre at alle skal ha gode muligheter til utvikling og utfoldelse i Rogaland. Gjennom fylkesplanleggingen stimulerer vi til samordnet innsats.

Hovedmålet med fylkesdelplanen for universell utforming er:

”Universell utforming skal legges til grunn ved all offentlig planlegging og utforming av offentlig og privat tjenesteyting, produkter og omgivelser, og innebærer en utforming for alle brukere.” Det er valgt 5 satsningsområder i fylkesdelplanen:

1. Kunnskap og kompetanse
2. Bygg og anlegg
3. Uteområder, friluftsliv og reiseliv
4. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi
5. Samferdsel

Fylkesdelplan for universell utforming er retningsgivende for kommunal og statlig planlegging og forpliktende for fylkeskommunens egen virksomhet.

Sektoransvarsprinsippet ligger til grunn for oppfølging av fylkesdelplanen. Dette innebærer at det enkelte organ har ansvar for å følge opp tiltak innenfor sitt ansvarsområde.

I fylkesdelplanen for universell utforming er det målsettinger om å øke kompetansen både internt og eksternt for å oppnå konkrete resultater i arbeidet med universell utforming. For å realisere dette er vi avhengig av et positivt samarbeid med kommunene i fylket, brukerorganisasjonene, næringslivet og andre interesseorganisasjoner.

I pilotfylkeprosjektet har Rogaland fylkeskommune valgt å rette ekstra fokus på målsettinger i fylkesdelplanen innen kompetanse, reiseliv, friluftsliv og samferdsel. Dette kan for eksempel gjelde tilgjengelighet til attraksjoner som kulturminner og friluftsområder. I denne sammenhengen inngår også samferdsel som transport med buss, tog og båt som en del av arbeidet med å sikre tilgjengeligheten til arenaene.

Arbeidet med oppfølgingen av fylkesdelplanen for universell utforming pågår parallelt, og samordnet med arbeidet i pilotfylkeprosjektet. Dette betyr at det jobbes med universell utforming på flere arenaer i fylkeskommunen, og at det er flere økonomiske bidragsytere til delprosjektene i Rogaland. Rapporten er utarbeidet med bakgrunn i statusrapportering for 2011 og ihht de fem satsningsområdene i fylkesdelplan for universell utforming.

4. Oppnådde resultater på nasjonale hovedmål og resultatmål

1. Integrere universell utforming i regional virksomhet og være forbilde for fylker og kommuner.	
1.1 Ha konkretisert regionalpolitiske utfordringer knyttet til universell utforming i et handlingsprogram.	I mars 2007 ble fylkesdelplan for universell utforming 2007-2011 vedtatt i fylkestinget og godkjent av Miljøverndepartementet på høsten. Prosjektplan for pilotfylket Rogaland er utarbeidet med utgangspunkt i fylkesdelplan for universell utforming. Det utarbeides handlingsprogram på påbegynte delprosjekter knyttet til fylkesdelplan for universell utforming. Rfk påser at alle kommunene har vedtatt kommuneplan med retningslinjer og bestemmelser for universell utforming.
2. Bistå kommunene innenfor eget fylke til å bli gode på universell utforming.	
2.1 Ha etablert nye pilotkommuner i eget fylke (jfr. tiltak K1).	Våren 2010 ble kommunene i Rogaland invitert til et seminar med informasjon om hva pilotkommuneprosjektet innebar. Kommunene ble invitert til å sende inn søknad, og i juni i 2010 fikk 6 kommuner status som pilotkommuner i Rogaland. Disse er: Eigersund, Gjesdal, Randaberg, Sandnes, Sauda og Tysvær. Kick-off samling ble arrangert den 14.09.10, og samling for prosjektlederene ble holdt 10.01.11 i Sauda. Pilotkommunene er invitert til alle universell utforming seminarer som Rfk arrangerer og følges opp både regionalt og i det nasjonale nettverket.
2.2 Ha bidratt til samarbeid mellom kommuner og nasjonalt utviklingsarbeid som angår geografiske informasjonssystemer for innhenting og presentasjon av data om universell utforming (jfr. tiltak P2).	Rfk har meldt sin interesse om et samarbeid med Statens kartverk mht det kartleggingsarbeidet Rfk utfører ift fylkesdelplan for universell utforming. Rfk ønsker å linke nettsidene www.tilgjengelighet.no og Statens kartverk mot hverandre for gi brukere utfyllende informasjon fra kartleggingsarbeidet som blir gjort.
2.3 Ha bidratt til samarbeid mellom kommuner og nasjonalt arbeid knyttet til friluftsområder og lokal luftkvalitet (jfr. tiltak P3)	Det foregår et systematisk og omfattende kartleggingsarbeid av friluftsområder i fylket. 155 friluftsområder i fylket er kartlagt sammen med kommuner og friluftsråd. Data fra kartleggingene blir lagt inn på www.tilgjengelighet.no og gradert med en stjerneordning ift graden av tilgjengelighet. På denne måten får brukerne en rask oversikt over tilgjengeligheten i de fysiske omgivelsene. Sjekklistene blir også lagt ut i sin helhet slik at brukerne også finner detaljert informasjon fra arenaene.

	Rfk har utarbeidet en kortfattet rapport til kommunene med bilder og forslag til tiltaksløsninger. Det blir arrangert et seminar den 26.01.12 hvor kartleggingsarbeidet blir presentert for kommuner, brukerorganisasjoner og friluftsråd. Handlingsplanen for friluftsområdene har forventet oppstart i slutten av 2011.
3. Være dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming ved å ta initiativ og medvirke i ulike nettverk og samarbeidsfora	
3.1 Stått til disposisjon for utvikling og gjennomføring av tiltak K5 i Regjeringens handlingsplan for universell utforming: Kompetanseprogram for politikere og ansatte i kommunene.	Rfk har stått til disposisjon for utviklingen av K-5 programmet. Rfk har hatt to koordineringsmøter for de 5 instruktørene i fylket. Det er avholdt kurs i 3 pilotkommuner; Sauda, Gjesdal og Eigersund. K-5 instruktørene har fordelt ansvaret for kommunene, og det er planlagt temasamlinger hvor alle kommunene vil bli invitert våren 2012. Husbanken vil også delta på samlingene.
3.3 Bidratt til utvikling og samordning av verktøy og veiledningsmateriell for utvikling av universell utforming i kommunale planer	Deler av Fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren er under revidering. Planen omfatter 10 kommuner: Stavanger, Sandnes, Sola, Randaberg, Time, Klepp, Hå, Gjesdal, Strand, Rennesøy. Det er forventet at den reviderte planen Regional plan for langsiktig byutvikling på Jæren vil bli lagt ut på høring på nyåret. Det er forslag om en ny retningslinje 5.2.4 i kapittel 5 - Bomiljø og kvalitet: "Universell utforming av boliger og uteoppholdsareal må legges som premiss i planlegging og sikres i reguleringsbestemmelsene."

3.4 Ha invitert et nabofylke/vennskapsfylke	Hordaland fylkeskommune ble invitert til et kurs i universell utforming i transportsektoren den 24.02.11 med Finn Aslaksen. Stord kommune ble invitert til koordineringsmøte med K-5 instruktørene i Rogaland for et mulig samarbeid. Gunnar Isdahl har i samarbeid med Rfk utarbeidet videregående kurs for universell utforming for håndverkere. Kurset er arrangert for deltakere i Hordaland og Rogaland, og flere fylkeskommuner har tatt kontakt og vist interesse for dette kurset.
4. Initiere og delta i delprosjekter sammen med kommuner, nasjonale og/eller regionale kompetansemiljøer.	
4.1 Ha initiert/deltatt i delprosjekter	Rfk har både initiert og deltatt i flere prosjekter med kommuner blant annet innen Helse i plan, folkehelse, friluftsliv, inkluderende samfunn, samferdsel og universell utforming.
5. Aktivt og udadrettet kunnskaps- og resultatformidling.	
5.1 Publisering av artikler og nyheter	Rfk har hatt artikler knyttet til universell utforming i Stavanger Aftenblad, Jærbladet, Haugesunds Avis, Rogalands avis, Helsenytt, + på diverse nettsider. Rfk publiserer nyheter om universell utforming og kartlagte arenaer i fylket på www.tilgjengelighet.no
5.2 Formidling på kurs og konferanser	Rfk har både initiert og deltatt i flere prosjekter med kommuner blant annet innen folkehelse, friluftsliv, inkluderende samfunn, reiseliv, samferdsel og universell utforming. Prosjektleder har også hatt foredrag på videregående skoler, Diakonhjemmet høgskole Rogaland, Møre og Romsdal fk, Sogn og fjordane fk, og for Norsk ergoterapeutforbund i Oslo.

5.3 Synliggjøring på eget nettsted hos fylkesmann / fylkeskommune	01.03.10 ble nettportalen tilgjengelighet.no lansert hvor data og graden av tilgjengelighet på forskjellige arenaer blir publisert. I 2011 er nettsiden oppgradert ift design, søkefunksjon og krav i ny teknisk forskrift. Det utarbeides ny nettportal for www.Rogfk.no hvor kravene til universell utforming vil bli ivarettatt. Foreløpig ligger universell utforming under arbeidsområder. Fylkesmann har universell utforming som eget punkt under folkehelse på sine nettsider.
Pilotfylkets egne mål og resultatmål innenfor K 1 tiltaket	Beskrivelse – forklaring - utdyping
Delta i det nasjonale arbeidet for universell utforming blant annet i samferdsel og folkehelse Initiere og delta i delprosjekter sammen med kommuner, nasjonale og/eller regionale kompetansemiljøer	Prosjektleder har deltatt i programkommiteen for pilotfylke-/ressurskommunesamling i Rogaland i mai 2011, og i programkomiteen for nasjonal konferanse om friluftsliv universell utforming og nærmiljø som Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet arrangerer 1.-2.11.11 i Haugesund Kunnskap/kompetanse Det er utarbeidet flere undervisningsopplegg for universell utforming i vgs. Disse er lagt ut på ITs' Learning og skolene blir oppfordret til å ta dem i bruk. I 2010 rapporterte 5 av 29 videregående skoler at de hadde benyttet disse eller liknende undervisningsopplegg for universell utforming. I 2011 var det en økning til 16 skoler. Det er utarbeidet et undervisningsopplegg for universell utforming for høgskoler som er tatt i bruk i undervisningen av hotelledere og på reiselivslinjen på Hotellhøgskolen. Undervisningsopplegget blir evaluert i 2012. Det er etablert videregående kurs for håndverkere. Over 112 deltaker fra Rogaland, Hordaland og Mesterfagskolens kurs i Spania har deltatt på kurset i 2011. Deltakerne mottar støtte fra Husbanken.

	Rfk har arrangert to samlinger for kommunene med tema regional planstrategi for å skape begeistring og kunnskap om samfunnsplanlegging som verktøy for vekst og utvikling. Fokuset har vært på kommunal planstrategi som et politisk verktøy og som et verktøy for ønsket samfunnsutvikling. Rfk har hatt stor fokus på universell utforming i reiselivsnæringen. Foruten kartleggingen som pågår er det arrangert 3 seminarer/konferanser med dette temaet: For å øke kompetanse for leverandørene i reiselivsbransjen arrangerte Rfk ved prosjekt "Knutepunkt Rogaland" en frokostsamling den 29.04.11 med tema "Universell utforming som et konkurransefortrinn". Her fikk bruker-representantene fortelle om sine utfordringer i de fysiske omgivelsene i reiselivet. Målgruppen var hotell- og reiselivsbransjen Den 15.05.11 ble det arrangert pilotfylkesamling i Haugesund med tema: status i pilotfylkeprosjektet, folkehelse, friluftsliv og universell utforming, universell utforming-utfordringer i Haugesund kommune og universell utforming-tiltak i Scandic hotells. Dagen sluttet med en befaring i det flotte bynære området i Djupadalen. Magnus Berglund hadde innlegg om "Universell utforming som et konkurransefortrinn" på Reiselivskonferansen i Egersund den 27.-28. oktober 2011. Bygg/anlegg Alle 26 videregående skolene og fylkestannklinikken ble kartlagt med "Bygg for alle metoden" i 2010. I 2011 er det utarbeidet handlingsplaner med bakgrunn i registreringsarbeidet, og det gjøres oppgradering til universell utforming ved rehabilitering av skolene. Det blir lagt inn en opptrappingsplan i de kommende budsjetter.
--	--

	Uteområder, friluftsliv og reiseliv Rfk tilbyr gratis kartlegging av spisesteder/hoteller i samarbeid med NHO reiseliv, bruker-organisasjonene og reiselivsbedriftene. Over 50 attraksjoner/kulturminner i fylket er kartlagt høsten 2011. Vi har jobbet grundig og systematisk med satsingsområdet friluftsliv og universell utforming i 2011. Dette ble mulig da vi fikk disponere midlene av budsjettet i prosjektet til et kortvarig engasjement. Vi engasjerte en ergoterapeut som blant annet har kartlagt over 155 friluftsområder i Rogaland. Vi har samarbeidet med interreg prosjektet Coast alive i dette registreringsarbeidet. Det er utarbeidet sjekklister til kartleggingsarbeidet på bakgrunn av ny Teknisk forskrift. Kommunene/ friluftsrådene har samarbeidet og deltatt i kartleggingen. Vi har hatt en kompetanse-overføring og lært kommunene å bruke våre sjekklister og kartleggingsutstyr. Vi har utarbeidet en kort rapport med forslag til forbedrende tiltak og bilder som er sendt til kontaktpersoner i kommunene/friluftsrådene. All data er lagt ut på www.tilgjengelighet.no sammen med kartlink og link til kommunen/friluftsråd for å spre informasjon om graden av tilgjengelighet på våre friluftsområder i Rogaland. Med bakgrunn kartleggingsarbeidet som var gjort, ble det lyst ut midler til universell utforming i friluftsområder. Kr 600.000,- ble tildelt 10 prosjekter i fylket. Den 26.01.12 arrangeres en erfaringskonferanse med presentasjon av bla registreringsarbeidet.
--	---

	Samferdsel - 99 % av bussene har universell utforming - ¾ av busspassasjerene reiser på 100 % uu busser - Det jobbes med sanntids-informasjonsystemet og dette vil tas i bruk i 2012. - Rfk har fokus på infrastruktur. - 5 hurtigbåter har universell utforming standard og 3 har delvis. - Alle 81 hurtigbåtkai er kartlagt. - Hurtigbåtterminalen i Stavanger har god tilgjengelighet med ledelinje, taktile skilt, nedsenket skranke og monitorer. - Det er stort fokus på universell utforming i Web og trykksaker.
--	---

5. Økonomi

Pilotfylkeprosjektet går parallelt og samordnet med oppfølgingen av fdp universell utforming i Rogaland. Dette betyr at det jobbes med universell utforming på flere arenaer i fylkeskommunen, og at det er flere økonomiske bidragsytere til delprosjektene i Rogaland. Rfk ber om at dette tas hensyn til i rapporteringen da det kan være vanskelig å skille prosjektene fra hverandre.

Fylkesrådet for funksjonshemmede har bidratt med kr 200.000,- bundet til kartlegging av reiselivsbedrifter, kulturminner og bevaring.

Rfk har fått innvilget inntil kr. 150.000,- av Husbanken bundet til videregående kurs for håndverkere. Disse brukes til en reduksjon av deltakeravgiften med kr 500,- pr. deltaker.

MD har utbetalt kr. 250.000,- til Rfk, hvorav kr 204.277,69,- blir satt av til bruk i 2012.

Det ble lagt inn kr 1.000.000,- i budsjettet til oppfølgingen av fylkesdelplan for universell utforming. Midlene går til utgifter i forbindelse med reiser, utarbeidelse av materiell og kompetansehevende tiltak som kurs og konferanser og til universell utforming i friluftsområder.

Rfk fikk bevilget 770 000 i BRA midler i 2011. Fylket bevilger årlig 1. mill til BRA. Midlene er tildelt kommunale prosjekter og brukes blant annet til opprusting av bussholdeplasser.

Det er også tildelt midler til flere universell utforming-prosjekter gjennom Regionalt utviklingsprogram.

Rfk har i tillegg brukt betydelig midler ift universell utforming innen kunnskap og kompetanse, bygg og anlegg, samferdsel og nettsiden tilgjengelighet.no.

6. Gevinstrealisering

Overordnet mål for prosjektet er å skape et tilgjengelig og inkluderende samfunn og at alle skal ha gode muligheter til utvikling og utfoldelse i Rogaland.

"Universell utforming skal legges til grunn ved all offentlig planlegging og utforming av offentlig og privat tjenesteyting, produkter og omgivelser, og innebærer en utforming for alle brukere". Pilotfylkeprosjektet støtter spesielt opp om følgende effektmål i Fylkesdelplanen;

Barn og unge;

- Elever med nedsatt funksjonsevne kan velge fagretning og studium etter ønske og evne, og utytte egne ressurser etter ønske. Dette vil gi økt mestringsopplevelse, opplevelse av likeverd og større deltakelse i samfunnet generelt.
- Barn og unge har mulighet til lek og sosialt felleskap i sitt nærområde, gjennom lekeplasser og parker tilrettelagt for alle.

Kommunens innbyggere;

- Har kunnskap om universell utforming, og de muligheter og krav som stilles. Dette vil gi større forståelse for tilrettelegging av områder, bygg, anlegg m.m., og styrke det inkluderende samfunnet.
- Benytter seg av fylkets/kommunens tilbud innen kultur, handel, friluftsliv og opplevelse, gjennom økt tilgjengelighet og tilrettelegging for alle. Benytter et variert tilbud også geografisk i fylket/kommunen, gjennom tilgang til offentlig kommunikasjon og infrastruktur ellers. Dette vil direkte påvirke enkeltmenneskets livskvalitet og valgfrihet, og kan også påvirke folkehelsen positivt.
- Utfører de tjenester de ønsker via internett, gjennom egen tilgang til nettet, eller gjennom tilbud tilgjengelig i sitt nærmiljø. Er oppdaterte og får informasjon gjennom offentlige nettsteder i henhold Norge.no sine kvalitetskriterier for tilgjengelighet
- Har full tilgang til IKT-utstyr beregnet på publikum i offentlige bygg, og automater for selvbetjening i banker/minibanker, bibliotek, kino, bussterminaler, flyplasser m.m. Dette gir økt styring av eget liv og større mulighet for utfoldelse og mangfold.

Rogaland;

- Økt kunnskap om universell utforming hos fylkeskommunen, vil gi kortere saksbehandling og derav redusert ressursbruk innen dette området. (Kunnskap, saksbehandling, kost.
- Økt kunnskap hos f.eks. håndverkere m.fl., vil redusere behovet for involvering i saker om universell utforming, noe som gir redusert belastning og større kapasitet i fylkeskommunen.
- Et Rogaland som kan ivareta grupper med redusert funksjonsevne, deriblant eldre, vil være et attraktivt reisemål. Dette vil påvirke næringer innen handel, servering, hotell og opplevelse, positivt.
- Rogaland fylke og fylkeskommune vil ha et styrket omdømme og fornøyde og ivaretatte innbyggere

- Rogaland fylke ønsker å være gjennomgående universelt utformet, både i by og grendekommuner. Tilgjengelighet til rekreasjonsområder, kulturattraksjoner m.m., vil være tilstede uavhengig av hvilken kommune du bor i.
- Rogaland fylke og fylkeskommune vil ha et styrket omdømme og fornøyde og ivarettatte innbyggere.

7. Endringer og tillegg

Uforutsette hendelser og nye ekstraordinære oppgaver er ressurskrevende for prosjektleder i en ellers så travel hverdag. Oppgavene må prioriteres da det blir gitt svært korte frister. Dette fører til en omprioritering av arbeidsoppgaver som forsinker andre prosjekter. Rfk synes det er utfordrende å følge satte milepæler når det oppstår slike uforutsette hendelser.

8. Prosjektlig evaluering

Tilbakemeldingene fra styringsgruppene i prosjektene er at de svært fornøyd med framdriften og styringen av prosjektet. I arbeidet med universell utforming er den viktigste utfordringen å endre tenkemåten til alle som hver dag tar valg som avgjør graden av tilgjengelighet i forskjellige sammenhenger. Suksesskriteriene for arbeidet med universell utforming i Rfk er:

- Forankring både politisk og administrativ
- Løfte fram temaet gjennom Fylkesdelplan for universell utforming
- Tverrfaglig samarbeid
- Forankring og organisering av styringsgruppe, prosjektgruppe, referansegruppe
- Ressurser til stilling til oppfølgingen av fdp universell utforming
- Sikre økonomiske ressurser til oppgraderinger
- Formidle erfaringer og eksempler på universell utforming
- Spre kunnskap og informasjon
- Skape engasjement
- Ta vare på og bruke engasjementet og kunnskapen til brukergruppene

Rfk har kommet godt i gang med arbeidet med universell utforming, men for å nå våre målsettinger i fdp universell utforming og pilotfylkeprosjektet vil det kreve betydelig innsats på dette området.

Det er viktig at det settes av ressurser til dette arbeidet, og at det er et godt samarbeid internt i fylkeskommunen og mellom kommunene, interesseorganisasjonene og offentlige aktører. Sist, men ikke minst er det viktig å sikre økonomiske ressurser til oppgraderinger og tilretteleggingstiltak.

9. Dokumentasjon

Rogaland fylkeskommune vil fremme et lokalt samarbeidsprosjekt hvor brukerorganisasjoner, friluftsråd, kommuner, fylker og andre offentlige og private aktører er involvert.

Da Stavanger og Sandnes fikk status som Europeisk kulturhovedstad 2008 ble det tatt initiativ til et prosjekt "Kulturby for alle" i fylkeskommunens regi. Prosjektet skulle se på de ulike arenaene som kom til å bli brukt som arrangementsteder i kulturbyåret, i forhold til om disse var tilgjengelige for alle. Dette skulle sees ut ifra prinsippene for universell utforming. Resultatene skulle publiseres på nettsiden www.tilgjengelighet.no. Det kom raskt og klart til uttrykk ifra brukerorganisasjonene at dette var noe de har ventet lenge på. Og de kunne melde om et stort behov for en slik nettside.

Ansaret for nettsiden ligger hos Fylkesrådmannen. Ettersom nettsiden også er et av tiltakene i fylkesdelplanen for universell utforming, er det prosjektleder for oppfølging av planen som skal sørge for at siden blir jobbet med. Det er i tillegg ansatt en nettredaktør til å drifte nettsiden.

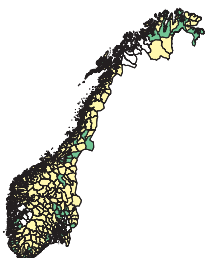
Driftsoppgavene til tilgjengelighet.no vil være å fylle sidene med innhold, og å holde siden levende med stadige oppdateringer og nyheter. Foreløpig består nettstedet av 14 kategorier som alle skal fylles med kartlegginger. Kartleggingene er blitt utført av personer med fagkunnskap innen universell utforming. Brukerorganisasjonene har vært engasjert i kartleggingen i tillegg til innleide konsulenter og ergoterapeuter. Kartleggingen blir foretatt sammen med arenaeier, friluftsråd, kommuner, arkeologer og andre aktuelle aktører.

Det benyttes to sjekklister til registreringsarbeidet. Sjekklisen som benyttes i kartleggingen av bygg og anlegg er forankret i ny teknisk forskrift (TEK 10). Sjekklisen for uteområder er utarbeidet med bakgrunn i friluftsrådernes landsforbunds sjekkliste og er videreutviklet med forankring i TEK 10.

Alle stedene som er kartlagt får tildelt stjerner etter hvilken grad av tilgjengelighet de har for de ulike gruppene. Det gis maksimum 5 stjerner. Tildelingen skjer etter utregning i et graderingsskjema. Det gis ikke minuspoeng. De beste resultatene ut ifra dine søkekriterier vil være de som kommer først på lista.

www.tilgjengelighet.no er en informasjonskanal til publikum vedrørende tilgjengeligheten ved ulike arenaene i fylket. Den er også en markedsføringskanal hvor fylkeskommunen informerer om tiltak som gjøres i fylket innen universell utforming. Da det ble vedtatt å opprette dette nettstedet var det en visjon om at nettsiden kanskje kunne bli nasjonal. Flere fylkeskommuner har tatt kontakt og vist interesse for et samarbeid om nettsiden. Ved en slik vurdering er det mange spørsmål som må besvares, og problemstillingen må løftes opp i et nasjonalt forum.

Østfold

Østfold

Pilotfylke for universell utforming

Rapport 2011

Hele samfunnet for alle!

1. Innledning

Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold søkte i 2009 om at Østfold skulle bli pilotfylke for universell utforming. Miljøverndepartementet har utvalgt 8 pilotfylker, og Østfold er et av dem. Pilotfylkene for universell utforming er et av tiltakene i handlingsplanen "Norge universelt utformet 2025: Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009 – 2013." Prosjektperioden går fra januar 2010 til desember 2012. Visjonen for prosjektet er "Hele samfunnet for alle". Dette er en langsiktig visjon som kun kan oppfylles hvis mange parter bidrar til at Østfold blir et inkluderende samfunn med plass til alle.

Den nasjonale hensikten med pilotfylker for universell utforming er at pilotfylkene skal bidra til å:

- Utvikle universell utforming i regional planstrategi
- Innarbeide universell utforming i egen virksomhet
- Virkeliggjøre nasjonale mål i Regjeringens handlingsplan "Norge universelt utformet 2025"
- Gjennomføre handlingsplanens "Tiltak K1, Nasjonalt utviklingsprosjekt i fylker og kommuner".
- Formidle på en systematisk måte egne erfaringer i fylkene, både fra tidligere arbeid og erfaringer som høstes i prosjektperioden.
- Gjøre kommunene i eget fylke kjent med lokale erfaringer som er nedfelt blant annet i rapporten "Universell utforming som kommunal strategi. Erfaringer og resultater fra pilotkommunesatsingen 2005 - 2008 (T-1472)".

Pilotfylkene skal arbeide med sikte på å skape en "merverdi" for feltet utover ordinært ansvar ved:

- Å gjennomføre utviklingsarbeid på universell utforming og kompetansebygging i egen virksomhet
- Ha en strategi for formidling av kunnskap og erfaringer mellom kommuner
- Ha en personressurs som koordinator for intern og ekstern virksomhet
- Organisere pilotfylkearbeidet best mulig med utgangspunkt i det enkelte fylkets spesielle forutsetninger
- Sikre god politisk forankring og medvirkning.

Østfold som pilotfylke for universell utforming støtter disse nasjonale hensikter i vårt regionale arbeid.

2. Organisering og forankring

Fylkesmannen og fylkesutvalget i Østfold fylkeskommune er prosjekteiere. Disse instansene er ansvarlige for godkjenning av prosjektplan, regnskap og årlig rapportering til Miljøverndepartementet.

En prosjektgruppe med administrativt ansatte fra fylkeskommunen og fylkesmannen utarbeider forslag til prosjektplan, budsjett og rapport. Gruppen møtes 4-6 ganger i året for erfaringsutveksling og vurdering av fremdriften i prosjektet. Mindre arbeidsgrupper etableres etter behov. Prosjektgruppen er bredt sammensatt for å sikre forankring på tvers av avdelinger og seksjoner. I 2011 har representanter fra Fylkesmannen i Østfold kommet fra samordningsstab, helse- og sosial avdelingen, informasjonsstab, miljøvernavdeling og avdeling for utdanning og justis. Østfold fylkeskommune har deltatt med representanter fra plan- og miljøseksjonen, folkehelseseksjonen, infoseksjonen, Østfold kollektivtrafikk, næringslivsseksjonen, opplæringsavdelingen, eiendomsseksjonen, kulturminneseksjonen, Østfold fylkesbibliotek samt medvirkningsseksjonen.

Fylkesrådet for funksjonshemmede og elderrådet er referansegrupper for prosjektet. Prosjektgruppen vurderer løpende behovet for eksterne referanseinstanser og mindre arbeidsgrupper med representanter fra referansegruppene.

Prosjektkoordinator er Majken Jul Sørensen fra kommunikasjonsstaben i Østfold fylkeskommune som har 20 % stilling til arbeidet med å koordinere innsatsområdene i Østfold

Før søknad om å bli pilotfylke for universell utforming ble sendt ble prosjektet forankret i fylkesrådmannens ledergruppe, og søknaden ble politisk behandlet i fylkesutvalget. Fylkesutvalget vedtok 19. november 2009 i sak 143/2009 prosjektplanen med handlingsplan for syv innsatsområder og nesten 40 tiltak. 9. februar 2012 ble fylkesutvalget orientert om fremdrift i prosjektet og godkjente denne rapporten. De syv innsatsområder i Østfold er:

- A. Forankre kunnskap og prinsipper om universell utforming i egen forvaltning hos Fylkesmannen og fylkeskommunen, samt prioritere universell utforming i egen drift.
- B. Utvikle samarbeidsformer med privat næringsliv om universell utforming
- C. Bistå kommunene i Østfold til å bli gode på universell utforming
- D. Kompetanseheving i Østfold om universell utforming
- E. Oldtidsveien formidlingsprosjekt - Tilrettelegging av 11 fornminneområder
- F. Kollektivtrafikk
- G. Være dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming

3. Metode

I organisering av prosjektet har Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune lagt vekt på sektoransvarsprinsippet. Dette betyr at det i all hovedsak er de som er ansvarlige for et område, eksempelvis planlegging, folkehelse og informasjon som jobber med å implementere universell utforming innenfor sitt ansvarsområde.

4. Oppnådde resultater

I forhold til de innsatsområder og tiltak som ble vedtatt i prosjektplanen er det på området "C: *Bistå kommunene i å bli gode på universell utforming*", prosjektet har fokusert mest i sine to første år. I 2011 var pilotfylkeprosjektet vert for to heldagskonferanser med kommunene som primær målgruppe.

1. mars arrangerte pilotfylkeprosjektet "Samarbeid om universell utforming - tragedie eller triumf?" i samarbeid med planforum og fylkesrådet for funksjonshemmede. Konferansen inkluderte et dugnadsarbeid med å få frem gode råd for godt samarbeid, og resultatet av alle gode forslag er en liten brosjyre vedtatt av fylkesrådet for funksjonshemmede som kan lastes ned fra fylkeskommunens hjemmeside. 1. mars var også premieredagen for en 8 minutters informasjonsfilm om universell utforming. Fylkesmannen i Østfold Anne Enger og fylkesordfører Ole Haabeth er hovedpersonene som i rollene som seg selv fikk i oppdrag å planlegge en reise. Alt fra bestilling av nytt pass, til innkjøp av koffert og innsjekking på flyplassen ble testet. Underveis måtte de prøve å bruke krykker, rullestol og barnevogn, være svaksynt samt ha problemer med hørselen. Filmen er tilgjengelig for alle via fylkeskommunens nettside og resulterte i positiv omtale i lokalmedier.

13. oktober valgte pilotfylkeprosjektet å sette syn, hørsel, astma/allergi og kognitive funksjonsnedsetteler i sentrum på konferansen "Universell utforming - mer enn heis og ramper". Også i 2011 har arrangementene vært velbesøkte og fått positive tilbakemeldinger.

Dette innsatsområdet inneholder også en rekke tiltak som handler om å inkludere universell utforming i allerede etablerte fora hvor Fylkesmannen og fylkeskommunen samarbeider med kommunene. Dette er en vellykket strategi for samarbeidet og har blant annet skjedd innenfor kommunal planlegging, byggesaksbehandling, folkehelse og innkjøp.

Kommunal planlegging

Kommunal planlegging er et av de viktigste områder for å ivareta hensyn til universell utforming i fremtiden. Gjennom "regionalt planmøte" har fylkeskommunen og fylkesmannen dialog med kommunene underveis i planprosesser hvor kommunene får innspill til planprogram, kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, samt til tematiske planer. Dersom universell utforming ikke er tatt med, henvises det både til at Østfold er pilotfylke, fylkesplanen og til lovens krav. Vi gir tilbakemelding på, at universell utforming må ligge til grunn for strategier for medvirkning. Når planer kommer til høring blir det sjekket ut om innspill fra "Regionalt planmøte" og eventuelle innspill tidligere i planprosessen er hensyntatt. Manglende ivaretagelse av universell utforming er innsigelsesgrunn til kommuneplanens arealdel. Høringsuttalelser er hos fylkeskommunen gjenstand for politisk behandling, men hos fylkesmannen er slike høringer administrative.

Folkehelse

På folkehelseområdet har universell utforming blitt satt på dagsordenen i blant annet Østfoldhelse og i ressursgruppen for forebygging av ulykker og skader i Østfold. Som en del av pilotfylkeprosjektet inviterte vi også i 2011 kommunene til å søke om 50.000 kr. til folkehelse tiltak med fokus på universell utforming. Eidsberg og Sarpsborg kommuner har fått 25.000 kr. hver til tilrettelegging av turstier. Disse midler sees i sammenheng med spillemiddeltilskudd.

Pilotkommuner

Midtveis i 2010 fikk prosjektet ekstraordinært stilt 400.000 kr til disposisjon som skulle viderefordles til 4 nye pilotkommuner for universell utforming og brukes i 2010. Vi valgte å gi tilbudet om 100.000 kr. pr. kommune til de fire kommuner i Mosseregionen. Disse kommunene hadde på eget initiativ satt i gang kompetanseheving om universell utforming i april og mai 2010, og de ekstraordinære midlene skulle brukes til oppfølging av dette. De fire kommunene har brukt tilskuddet som forutsatt til kompetanseheving og kartleggingsarbeid. Ved å gi tilskuddet til en region håpet vi at det ville få en "mereffekt" i 2011, men ingen av de fire kommuner har funnet ressurser til et intensivere arbeidet ut over hva de påtok seg å gjøre i 2010.

Kollektivtrafikk

Da Moss kommune ikke klarer å overholde sin del av avtalen med hensyn til bygging av holdeplasser i Moss må vi rapportere om at tiltak som gjelder utbygging av sanntidssystem (kr 675.000) samt utbygging av 6-8 sentrale holdeplasser i Moss (kr 450.000) dessverre ikke vil bli gjennomført. Det er synd at kommunen ikke ser nytteverdi i å oppgradere holdeplasser til universell utforming. Sammen med Vegvesenet gjennomførte Østfold kollektivtrafikk et møte med Moss kommune for å fortelle mer om krav til uu samt hvordan og hvorfor holdeplassene skal utformes universelt.

Kulturminner

Kulturminneseksjonen ved Østfold fylkeskommune utarbeidet i 2009 en plan for universell utforming som del av tilretteleggingen av 11 fornminneområder i Sarpsborg og Fredrikstad kommuner, Oldtidsveien formidlingsprosjekt. Det ble spesielt fokusert på bevegelse, syn og miljø, og planen omfattet både produktutvikling og konkrete forslag til forbedringer. Etter at disse ble gjennomført i 2010, har kulturminneseksjonen i 2011 jobbet med å utarbeide en 4-års plan for tilgjengeliggjøring av fornminneområder i Østfold. Arbeidet omfatter møter og befaringer med hver enkelt kommune, i tillegg til en tilstandsgjennomgang av alle arkeologiske fornminner som allerede er tilrettelagt i fylket. En arbeidsgruppe bestående av tre fylkespolitikere følger arbeidet. Rapporten skal behandles politisk mars 2012.

Dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming

Innenfor innsatsområde G, *være dialogpartner og bidragsyter i det nasjonale arbeidet for universell utforming* har Østfold fylkeskommune deltatt i interreg prosjektet "tilgjengelig friluftsliv" som handler om bedre tilgjengelighet til friluftsområder langs kysten i Østfold og Vätra Götaland.

I 2010 ble det vedtatt at Østfold fylkeskommune skal være offentlig pilot i forskningsprosjektet "Nettborger" om universell utforming av sosiale medier. Bruken av sosiale medier som Facebook, Twitter, blogger og lignende vokser stadig. Men bruken er ikke like enkel for alle. Ulike utfordringer møter nettbrukere som for eksempel har problemer med synet, bevegelser, koordinering eller andre funksjonsnedsettelse. Behovet for ny kunnskap om utforming, tilgjengelighet og brukskvalitet av de nye nett-tjenestene er stort. En rekke aktører har gått sammen om forskningsprosjektet Nettborger. I Nettborger-prosjektet fokuserer man på hvordan sosiale medier kan utformes på en universell måte. Hovedmålet i prosjektet er å utvikle en løsning som demonstrerer hvordan sosiale medier kan brukes for å fremme samfunnsdeltakelse for alle. Fylkeskommunens nettsider for karriereveiledning "minutdanning.origo.no" er valgt ut som en av to demonstratorer. Dette nettstedet er bygget opp via Origo, som blant annet benyttes av mange aviser til å lage egne brukersider, som "Mitt FB", "Sarpeliv", "Ditt Halden". Prosjektet startet høsten 2010 og avsluttes i mars 2012. Brukertesting av "minutdanning" ble gjennomført høsten 2011. Forskningsrådets program IT Funk delfinansierer prosjektet.

I 2010 innledet pilotfylkeprosjektet et samarbeid med Västra Götalandsregionen. Vi arbeider med å etablere et felles interreg prosjekt om en grenseregional tilgjengelighetsdatabase, som har informasjon om både private og offentlige bygg og uteområder. Informasjonen skal formidles via en webside til brukere som deretter selv kan vurdere om dette sted er tilgjengelig for nettopp dem. Registreringen blir samtidig en liste som eiendomsforvaltere kan bruke for å prioritere utbedringer. Prosjektet vil koble sammen Østfolds erfaringer med universell utforming, med videreutvikling av en eksisterende tilgjengelighetsdatabase i Västra Götaland. Det er også et tett samarbeid med Statens Kartverk og deres tilgjengelighetsportal. Oppstart av prosjektet ble forsinket med 6 måneder, men vi forventer å søke i 2012.

Internt i fylkeskommunen og hos Fylkesmannen

Innenfor innsatsområde A, *Forankre kunnskap og prinsipper om universell utforming i egen forvaltning hos Fylkesmannen og fylkeskommunen, samt prioritere universell utforming i egen drift* har fremdriften vært som planlagt innenfor de fleste områder. For eksempel har fylkeskommunen ferdigstilt en kartlegning av tilgjengeligheten til den fylkeskommunale tannhelsetjenesten. I fylkeskommunens administrasjon og hos Fylkesmannen har pilotfylkeprosjektet betydd langt

større fokus på universell utforming enn vi ellers ville ha hatt, og prosjektgruppen opplever den gjensidige informasjonsutveksling som svært nyttig.

5. Økonomi

Prosjektets inntekter i 2011 har vært stimuleringsmidler fra Miljøverndepartementet på kr 250.000 og ubrukte midler fra 2010 på kr. 107.388, i alt kr. 357.388. De samlede utgiftene har vært kr. 138,760. Mindreforbruk kr. 218.632 er avsatt som bundne midler til bruk i prosjektet i 2012. De største utgifter i pilotfylkeprosjektet i 2011 har vært kr. 50.000 til de to kommuner som har fått tilskudd til tilrettelegging av turstier. Øvrige utgifter har primært gått til gjennomførelse av de to dagkonferanser samt til produksjon av filmen "Ut på tur, aldri sur!" Mindreforbruket skyldes at det planlagte inter-reg prosjektet har blitt forsinket.

Både Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune har hatt utgifter til prosjektet som ikke dekkes av Miljøverndepartementets stimuleringsmidler. Disse er ført etter sektoransvarsprinsipp. Det gjelder blant annet lønn til prosjektkoordinator i 20 % stilling og deltakelse i pilotfylkesamlinger for representanter fra fylkeskommunens og fylkesmannens ulike avdelinger.

Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune forsøker også å motivere til økt fokus på universell utforming gjennom tilskudd vi forvalter.

6. Gevinstrealisering

På nåværende tidspunkt er det vanskelig å si noe konkret om gevinstrealisering. Som pilotfylke fokuserer vi i høy grad på kompetanseheving og holdningsskapende arbeid. De største gevinstene av dette arbeid forventer vi ikke å se før lenge etter at prosjektperioden er avsluttet.

7. Endringer og tillegg

I løpet av 2011 har det vært behov for justeringer i forhold til den vedtatte prosjektplanen. For eksempel var det ikke fornuftig å prioritere å kartlegge tilgjengeligheten til den fylkeskommunale grunnskolen så lenge det overveies om den skal flyttes til andre lokaler. Fylkesmannen inkluderte i 2011 "Universell utforming inkluderes i dialogen med regionale statlige virksomheter" som et nytt mål i prosjektplanen. Vi har også vedtatt et nytt mål, "Forankring av uu internt hos Fylkesmannen og fylkeskommunen" slik at fokus på universell utforming opprettholdes også etter prosjektperiodens utløp ved utgangen av 2012.

8. Prosjektfaglig evaluering

Fylkesmannen i Østfold og Østfold fylkeskommune er så langt fornøyd med måten som prosjektet er organisert på. Vi forventer at bruken av sektoransvarsprinsipp og liten stillingsressurs til koordinatorfunksjonen gjør at tankene om universell utforming blir godt forankret på mange avdelinger i begge organisasjoner, og vil ha effekt også lenge etter at prosjektet er avsluttet.

9. Dokumentasjon

Konferanser og seminarer

Vedlagt følger programmer for våre konferanser og seminarer i 2011

Informasjon om universell utforming

I 2011 har pilotfylkeprosjektet produsert en liten brosjyre om gode råd for et godt samarbeid om universell utforming som kan leses her:

http://www.ostfoldfk.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=408&I=20372&mnusel=1365a&m=1430

I forbindelse med at Østfold er pilotfylke for universell utforming, kom ønsket om å lage en informasjonsfilm. Filmen skulle sette fokus på de enkle tingene man kan gjøre for at hverdagen skal bli lettere for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Fylkesmannen i Østfold Anne Enger og fylkesordfører Ole Haabeth stilte sporty opp. Oppdraget de fikk var å planlegge en reise. Alt fra bestilling av nytt pass, til innkjøp av koffert og innsjekking på flyplassen ble testet. Underveis måtte de prøve å bruke krykker, rullestol og barnevogn, være svaksynt samt ha problemer med hørselen.

- Det gir en spesiell opplevelse å bli satt i en situasjon der det er vanskelig å ta seg frem, noe vi uten funksjonsnedsettelse ikke trenger å tenke på til daglig, sier Haabeth. Han håper filmen kan være med og bidra til å sette fart på arbeidet med tilgjengeligheten i Østfold. Se filmen her:

http://ostfoldfk.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=408&I=21360

Samarbeid om universell utforming – tragedie eller triumf?

ØSTFOLD = PILOTFYLKE FOR UNIVERSELL UTFORMING

Østfold er pilotfylke for Universell Utforming i 2010-2012. Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold er ansvarlige for prosjektet. I løpet av prosjektperioden vil det bli arrangert en rekke seminarer og kurs for å øke kunnskap om universell utforming på ulike områder.

Samarbeid om universell utforming – tragedie eller triumf?

Rakkestad kulturhus 1. mars 2011 kl. 09.00-16.00

Fylkesrådet for funksjonshemmede, pilotfylkeprosjektet for universell utforming og Planforum inviterer til en dag der vi setter fokus på samarbeid om universell utforming.

Vi er alle enige om at vi ikke ønsker en utvikling der mennesker diskrimineres i møte med samfunnet. Regjeringen har satt et ambisiøst mål om at Norge skal være universelt utformet innen 2025. Dette krever samarbeid mellom mange sektorer. Denne dagen løfter vi frem viktigheten av samarbeid mellom ulike aktører og spør hva som skal til for at samarbeidet blir bra?

Vi har invitert foredragsholdere til å fortelle om utfordringer og gode erfaringer knyttet til samarbeid om universell utforming. Vi vil få gode eksempler på universell utforming i praksis og kanskje også noen mindre gode? I løpet av dagen ønsker vi å nedfelle ti gode råd for samarbeid.

Vi vil komme nærmere tilbake med mer informasjon om program og påmelding, men hold av dagen allerede nå!

Et seminar for deg som er planlegger, sitter i det kommunale rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, er lokalpolitikker eller har interesse for universell utforming

Velkommen til Rakkestad 1. mars!

**KONFERANSEN ER GRATIS!
ALLE ER VELKOMNE**

Planforum i Østfold

Planforum er et arrangement i Østfold der vi ønsker å gi god inspirasjon og faglig påfyll til fylkets regionale og lokale planaktører. Vi arrangerer 4 - 6 konferanser i året og teamene varierer. Planforum arrangeres av Østfold fylkeskommune i samarbeid med Fylkesmannen i Østfold, Statens Vegvesen og kommunene.

**Fylkesmannen i Østfold og
Østfold fylkeskommune
inviterer til dagskonferanse:**

Fylkesmannen i Østfold

Østfold fylkeskommune

Universell utforming - mer enn heis og ramper

ØSTFOLD = PILOTFYLKE FOR UNIVERSELL UTFORMING

Østfold er pilotfylke for Universell Utforming i 2010-2012. Østfold fylkeskommune og Fylkesmannen i Østfold er ansvarlige for prosjektet. I løpet av prosjektperioden vil det bli arrangert en rekke seminarer og kurs for å øke kunnskap om universell utforming på ulike områder.

Universell utforming – mer enn heis og ramper

Quality Hotell Sarpsborg - 13. oktober 2011 kl. 09.00

Kl. 09.00 - 09.30 Kaffe, te og registrering

Kl. 09.30 - 10.00 Velkommen

v/ Trond Rønningen, assisterende fylkesmann i Østfold

Kl. 10.00 - 10.45 Annerledes hverdagsliv

Kl. 10.45 - 11.00 Pause

Kl. 11.00-12.00 Hører dere meg? Lyd og akustikk – en del av universell utforming

v/ Tore Moen, Sivilingeniør, Brekke & Strand Akustikk

Kl. 12.00-13.00 Lunsj

Kl. 13.00 -14.00 "Jeg får ikke puste" - universell utforming for astmatikere og allergikere

v/ Knut R. Skulberg, seniorkonsulent i Norges Astma- og Allergiforbund

Kl. 14.00 – 14.15 Pause

Kl. 14.15-15.00 Eplehagen – et bygg for mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse

v/ Teamleder Anne Britt Gustavsen og fagsykepleier Hilde Magnussen, Eplehagen

Kl. 15.00-15.30 Se meg! Mennesket bak de mørke brillene

v/ Per-Inge Bjerknes, fylkestingspolitiker i Østfold og blind

Meld deg på elektronisk ([trykk her](#)). Hvis du ikke har adgang til internett, kan du ringe til Østfold fylkeskommune v/ Caroline Østvold 69 11 74 12.

Konferansen er gratis. Er du påmeldt, men ikke kommer og ikke gir oss beskjed, må du betale kr. 500,- Påmeldingsfristen er 7. oktober